

**Osnovni tečaj
o franjevačkoj
misionarskoj
karizmi**

**Susret s
muslimanima**

Lekcija 16

Impresum

Nakladnik:

Svjetlo riječi, Sarajevo – Zagreb

Za nakladnika:

Zdravko Kujundžija

Prijevod s njemačkog:

Ladislav Z. Fišić

Korektura:

Dražana Radman i Jozo Jezerčić

Grafičko oblikovanje:

Branko R. Ilić

Tisak:

Grafotisak, Grude

Sarajevo – Zagreb, 2003.

Naslov izvornika:

*Grundkurs zum
franziskanisch-missionarischen Charisma*

Nakladnik izvornika:

Međunarodni ravnateljski tim CCFMC

Predsjednik: *Anton Rotzetter*, OFMCap

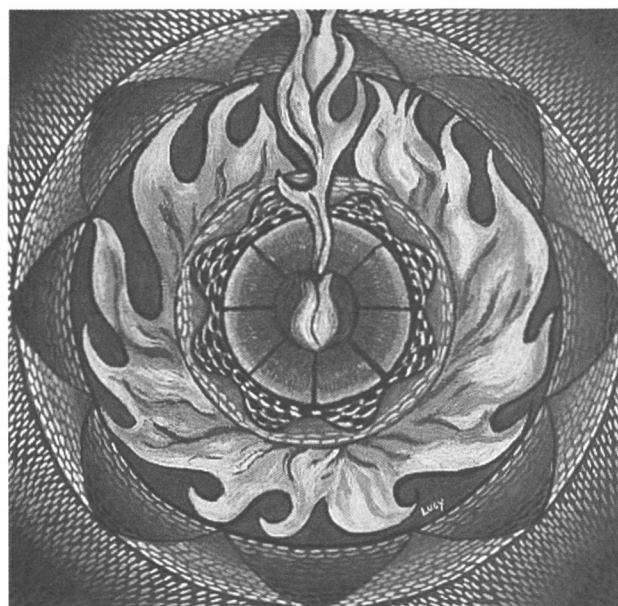
Drugo, prerađeno izdanje, usklađeno
s prijedlozima Međunarodnog
kongresa CCFMC, Asiz, 1994.

Redakcija:

*Maria Crucis Doka OSF,
Patricia Hoffmann,
Margarethe Mehren OSF,
Andreas Müller OFM,
Othmar Noggler OFMCap,
Anton Rotzetter, OFMCap*

Grafike: *Jakina U. Wesselmann*

Osnovni tečaj o franjevačkoj misionarskoj karizmi

Susret s muslimanima

Lekcija 16

Susret s muslimanima

Suvremeni Cvjetići

Kako se Klara susreće sa Saracenicima

A. Uvod

B. Pregled

C. Informacija

1. Drugi vatikanski koncil

- 1.1. Poštovanje
- 1.2. Dijalog
- 1.3. Posljedice

2. Franjo i sultan

3. Promjena svijesti kod Franje

- 3.1. Pobožne vježbe
- 3.2. Iskustvo transcendencije

4. Prva međunarodna franjevačka konferencija o islamu

5. Praktične posljedice

6. Osnovna informacija o islamu

- 6.1. Kratki sažetak povijesti islama
- 6.2. Najvažnije skupine i pravne škole u islamu

7. Fundamentalizam - prijetnja vjeri i poštovanju "drugoga"

- 7.1. Vidjeti
- 7.2. Suditi
- 7.3. Djelovati

D. Vježbe

E. Primjene

F. Literatura

Kako Klara susreće sa Saracenima

Moderni Cvjetići

Sablasi straha prolazila je gradom i kroz kuću sestara svete Klare. Krajem su prolazili vojnici u službi cara, Saraceni. Sestre su dan i noć klečale pred Presvetim. Tada se Klara sjeti one noći, koja je prethodila Isusovoj smrti na križu; i kako je Isus uzeo kruh...

Klara Asiška.
Ilustracija Marianne Bors.

Tada je Klara ispekla kruh, pune košare kruhova. I jednoga su jutra Klara i sestre ponijele košare prema logoru u kojemu su vojnici čekali najpogodniji trenutak za napad na grad.

Prije nego su vojnici, koji su stražarili oko logora, mogli vidjeti Klaru i njezine sestre, proširio se miris svježega kruha. Kad je vođa stupio pred svoj šator, omirisao je zrak. U mislima je gledao svoju majku kako je godinama ranije pekla kruh.

Tada je otkrio Klaru i njezine sestre. Upravo je htio izvaditi mač kad mu one pružiše svježi kruh.

Klara reče tiho: "Pace e bene", što znači "Mir i svako dobro", što ti je potrebno da sam postaneš dobar.

Vojnici su začuđeno uzeli kruhove i posjedali okolo košara i, puni čuđenja, počеше jesti. Ovaj je kruh prijao tako čudesno kao nijedan kruh ranije. Kad su se nasitili, zaključiše da podignu svoje šatore i otidoše. Grad je bio spašen.

(Prema Elisabeth Bernet, slobodno oblikovano prema dokumentima kanonizacije).

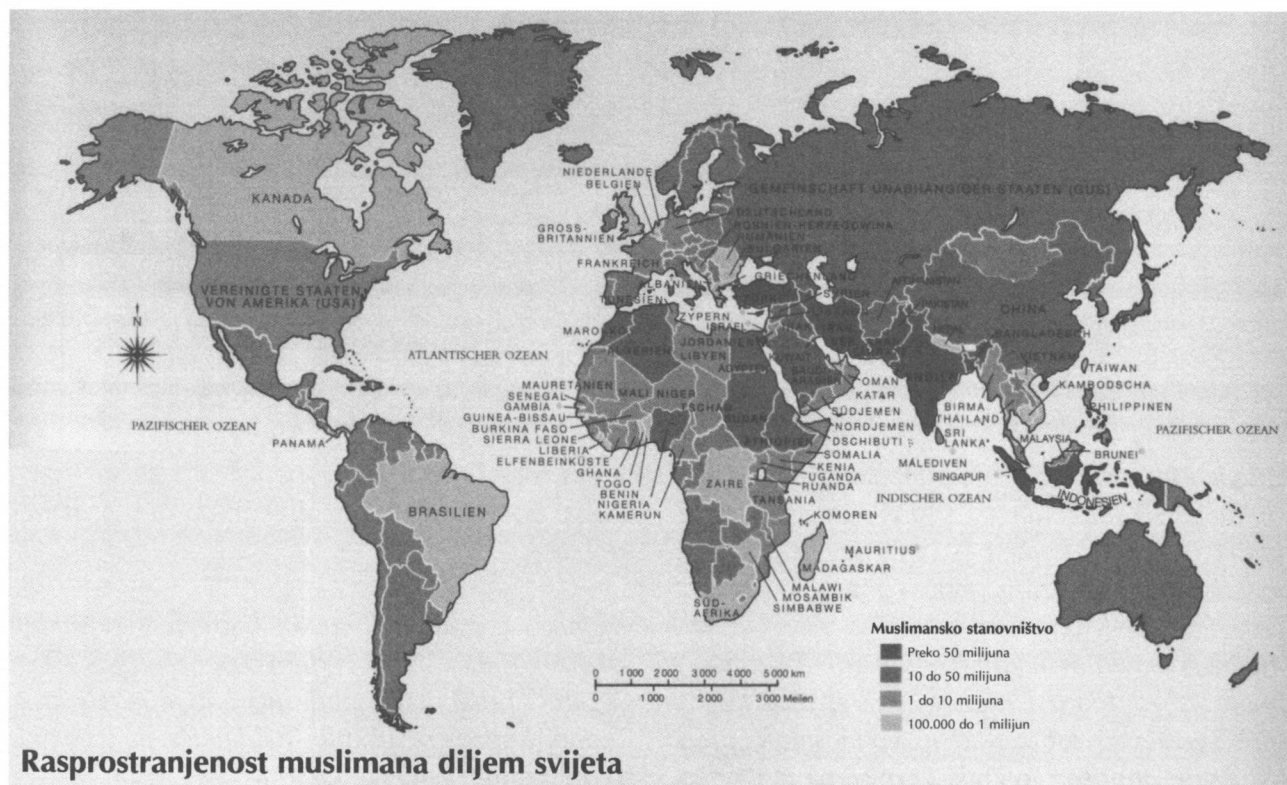

Ophođenje s muslimanima

Kad Franjo govori o misiji, u prvom redu misli na muslimane. Odatle se postavlja pitanje nije li i danas najvažnija zadaća franjevac otvarati nove putove u ovoj trnovitoj misiji. Čovjek, dakako, mora biti svjestan da novi, manje borbeni odnosi ne ovise samo od kršćanske strane, nego i od samih muslimana. Upravo u Africi i u nekim dijelovima Azije, ali i u Europi, gdje živi sve veći postotak muslimana, islam se danas doživljava često u njegovom fundamentalističkom obliku. Jedva da je moguć razgovor ondje gdje je još uvijek odlučan duh križarskih ratova i gdje u mnogim zemljama postoji preuzak odnos između vjerskih uvjerenje i državne vlasti. Ipak, mi želi-

mo u duhu svetoga Franje i Drugog vatikanskog koncila tražiti dijalog s muslimanima.

Danas gotovo da ne postoji zemlja na svijetu gdje ne žive muslimani. Stoga je opravdano da svagdje primjećujemo i rastući utjecaj islama i njegovu sve veću gospodarsku i vjersku moć. Iako su time u prvom redu pogođene Azija, Afrika, Europa, Sjeverna Amerika i Australija, moramo se i u Latinskoj Americi suočiti s takvim ljudima jer i tamo u međuvremenu postoje islamski centri i zajednice. Pritom se moramo voditi načinom kako se Franjo ophodio s muslimanima. To je zaista bio primjer za ophođenje s ljudima s nama tuđim načinom života.

Iz: Atlas svjetskih religija

Približavanje islamu

Svako približavanje islamu mora uzeti u obzir promjene koje je u Crkvi potaknuo Drugi vatikanski koncil i vrijeme poslije njega. U svom najkraćem dokumentu o odnosu između Crkve i drugih religija (*Nostra aetate*) Vatikanski koncil konstatira da Crkva muslimane promatra s poštovanjem i da teži novom načinu odnosa.

Franjo nam je svojim susretom sa sultanom ostavio primjernu osnovu za susret s muslimanima. On je i za samoga Franju Asiškoga bio toliko važan da je zbog njega u njemu došlo do promjene svijesti.

On je u svoju vjeru prenosio islamske običaje i temeljna iskustva. Na ovome temelju odvijala se 1982. 1. franjevačka konferencija o islamu, koja u jednom pismu u stilu sv. Franje opisuje temeljna držanja u susretu s muslimanima. Susret s islamom odvija se na razini svakidašnjega života; stoga ćemo dati nekoliko konkretnih uputa za to. Neprestano konstatiramo kako malo znamo o islamu i zbog toga dajemo nekoliko temeljnih informacija o povijesti kao i kratki pregled o najvažnijim skupinama i o pravnim školama islama. Na koncu ćemo dati upute kako se treba ophoditi s agresivnim fundamentalizmom.

Informacija **C**

1. Drugi vatikanski koncil

1.1. Poštovanje

U najkraćem saborskom dokumentu, "Izjavi o odnosu Crkve s nekršćanskim religijama" (= *Nostra aetate*), Crkva potvrđuje jednostavno i izravno: "S visokim poštovanjem Crkva promatra i muslimane" (NA 3).

Upravo počinjemo shvaćati što jedna takva izjava mora značiti za teologiju i misijsko shvaćanje koji žele ozbiljno shvatiti nekršćanske religije. Dokument Drugoga vatikanskog sabora ne samo da navodi niz pozitivnih aspekata, koji se čine poznatim kršćanskom mišljenju i koje i kršćani mogu preuzeti. On isto tako moli za međusobno razumijevanje i zato da "prošlo ostavimo po strani, da se trudimo oko iskrenoga i uzajamnoga razumijevanja i da zajednički nastupamo u obranu i promicanje socijalne pravde, moralnih dobara i, ne na kraju, mira i slobode za sve ljude" (NA). Mora se razvijati novi stav koji će se truditi oko toga da se u držanju poniznosti i "minoritasa" susretnemo s islamom. Osjećamo da nas na takvo držanje potiče i sv. Franjo.

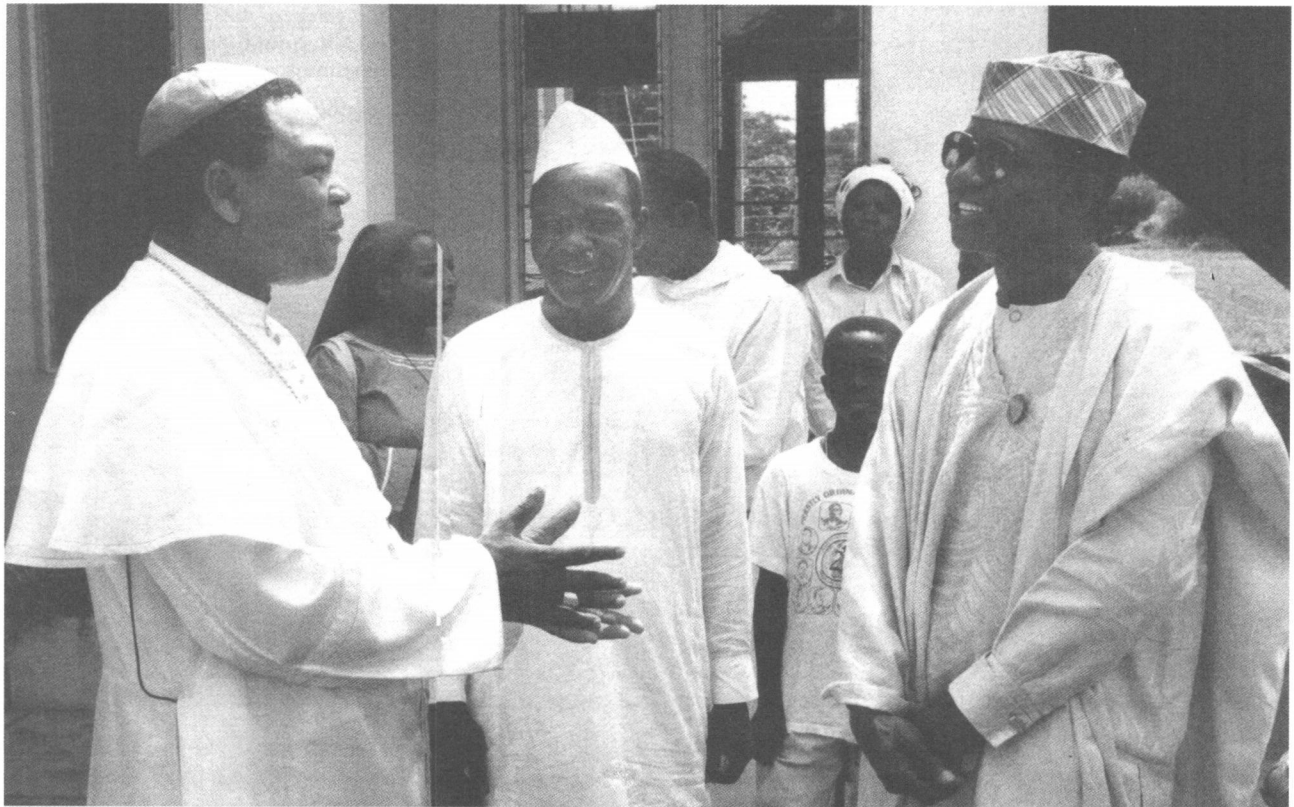

1.2. Dijalog

Pozitivno okretanje Drugog vatikanskog sabora prema drugim religijama potaklo je teologe na preispitivanje njihova misionarskog pokušavanja i na težnju prema teološkom shvaćanju koje uzima u obzir život i dobar primjer vjernih muslimana. Želimo li zaista ozbiljno uzeti dijalog, ne možemo se više služiti naslijeđenim trijumfalis-

tičkim načinom govora, prema kojemu samo kršćani posjeduju svu istinu, a drugim religijama u najboljem slučaju priznaju samo klice i prve pokušaje toga (v. Lesc 15,3.3).

U osnovi, kršćani i muslimani imaju zajednička vjerska uvjerenja. Na nesreću, dijeli nas povijest puna patnje i loša iskustva u sadašnjosti. Stoga je tako važno da se kršćani i muslimani sprijatelje kako bi u dijalogu dijelili zajedničke vrednote i uvjerenja.

Nadbiskup dr. John O. Onaiyekan, Nigerija, u razgovoru s muslimanskim vođama

1.3. Posljedice

Iz ovoga proizlaze dvije važne posljedice: prvo, u našim odnosima s muslimanima mi moramo izbjegavati sve što riječju i činom ide za ponižavanjem njihove osobe, njihove vjere ili njihova ponašanja. Treba izbjegavati sva poređenja između "dobrih" kršćana i "loših" muslimana, i obrnuto. Mora se nastaviti traganje za dobrim i pozitivnim na objema stranama. Ima dobrih i časni ljudi među muslimanima i među kršćanima. Eventualno obraćenje na drugu vjeru treba smatrati djelom Božjim. Na nama je da svojim životom i načinom kako se odnosimo prema drugima svjedočimo svoju vjeru.

Drugo, postoji prijevka potreba premišljanja i novoga formuliranja naše vjere. To nam nalaže povijest nastanka vjerskoga učenja kao i konkretna situacija u kojoj se danas nalazimo. Za razumijevanje kršćanskih vjerskih dogmi moramo uvijek podanašnjiti povijesnu i socijalnu pozadinu, u kojoj su one formulirane. Ali i situacija u kojoj danas stojimo zahtijeva da o svojoj vjeri govorimo tako da je i drugi mogu razumjeti. Uvijek moramo praviti razliku između sadržaja naše vjere i načina kako o tome s drugima govorimo. To na poseban način vrijedi za govor o Presvetom Trojstvu i o božanstvu Isusa Krista sa strogim muslimanima jednobožačke vjere.

2. Franjo i sultan

Da bismo razvili pravo franjevačko shvaćanje misija među muslimanima, moramo se opskrbiti iskustvom sv. Franje s egipatskim sultanom. Epizoda je dobro poznata, ali o njoj postoje različite verzije, prema tome koji se misionarski aspekt kod Franje želi naglasiti. Zanimljivo je usporediti izvještaje autora koji su pisali unutar Reda, kao što je Toma Čelanski i Bonaventura, s onima koji nisu pripadali Redu, kao Jacob de Vitry, biskup iz Arce i kardinal, ili Henri de Avranches. Ovaj zadnji je pisao svoju "Legenda sancti Francisci versificata", tj. legenda u stihovima.

U svom prvom životopisu (1228) **Toma Čelanski** naglašava da je Franjo potražio sultana kako bi podnio mučeništvo. On je onamo otputovao brodom u vremenu kad je na vrhuncu bio peti križarski rat koji je za cilj imao ponovno osvojenje Svete zemlje. Došao je u Damiettu i dospio do sultana, gdje otvoreno propovijeda o Kristu. Sultan ga dobrohotno sluša i zna ga razlikovati od križarskih vitezova (usp. 1 C 57).

U drugom životopisu (1246/48) izvještava Čelanski kako Franjo pokušava odvratiti križare od planiranog pokolja i predviđa im poraz zato što se ne daju voditi Duhom Božjim nego vlastitom ohološću i strašću ratovanja (usp. 2C 30).

U svojoj "Legenda Maior" **Bonaventura donosi** opširan izvještaj: rat je u punom jeku i opasno je usuditi se utjecati na ratno djelovanje. Ipak, Franjo s bratom Iluminatom odlazi u muslimanski logor i konačno dopiše do sultana. "Tada je sultanu tako neustrašivo, takvom snagom duha i oduševljenjem propovijedao Trojedinoga Boga i Otkupitelja svih ljudi Isusa Krista. I sultan je vidio čudesni žar i snagu duha kod Božjega čovjeka; rado ga je slušao i molio ga da ostane kod njega" (LM IX,8).

Franjo je obećao učiniti ovo ako se sultan sa svojim narodom obrati Kristu. U to se ovaj ipak nije upustio, kao ni u probu s vatrom (= Božji sud), što mu je predložio Poverello. Bez vidljiva uspjeha vratio se Franjo u križarski logor.

Franjo pred sultanom. Izvor nepoznat

Jakob de Vitry govori negativno o muslimanima; on sultana naziva "divljom životinjom", ali ne može poreći da su se gospodar i njegovi ljudi osjećali fasciniranim od čovjeka iz Asiza koji je bio odjeven kao sufi. U svojoj "Povijesti zapada" Jakob de Vitry nastavlja: "Više je dana sultan vrlo pozorno slušao Franju koji je njemu i njegovim ljudima propovijedao vjeru u Krista. Ali, na koncu se pobojavao da bi se neki iz njegove vojske snagom njegovih riječi mogli obratiti Gospodinu i prijeći u kršćansku vojsku. Stoga je naredio da ga se sa svim počastima i uz sigurnu pratnju vrati u kršćanski logor. Pri rastanku mu je rekao: Moli za mene, da mi Bog milostivo objavi onaj zakon i onu vjeru, koji mu se više sviđaju (Hist Occ 32).

Prvo što možemo preuzeti iz ovoga svjedočanstva jest nedvojbeno činjenica da je Franjo Asiški bio kod egipatskog sultana i da je s njime razgovarao. To potvrđuje i jedan arapski izvor (W. Roncaglia). Jakob de Vitry nadopunjuje i argumentira ono što Jordan de Giano, Toma Čelanski i Bonaventura gotovo kao samo uzgred spominju. Ova se dvojica posljednjih gotovo stide činjenice da njihov utemeljitelj nije imao uspjeha i ispričavaju ga uputom na to da mu je Bog namjesto

mučeništva "prištedio prednost jedne jedinstvene milosti", stigmatizacije (1C 57).

Drugo je Franjina odlučna pomirljivost. Iz riječi francuskog biskupa proizlazi da on nije želio nikakvu zaštitnu pratnju. S pouzdanjem u Božju zaštitu on prelazi područje borbe i nepovrijeđen dolazi do sultana. U protivničkim muslimanima on gleda braću, kojima je trebao biti pokazan put spasenja koji samo Isus Krist može dati.

Površno gledano, neznatan je uspjeh napornog misijskog putovanja Saracenima. Franjo ondje nije postigao svoj cilj: niti očekivano mučeništvo niti obraćenje sultana, niti mir između kršćana i muslimana, niti razumijevanja za križarski pohod

Sv. Franjo naviješta evanđelje muslimanima. Bazilika di S. Croce - Capella Bardi

bez oružja. Čini se kao da je ovaj neuspjeh trebao potvrditi Franjin misijski program budući da njemu nije bilo stalo do nekog vidljivog rezultata, nego do svjedočenja i zalaganja životom. U ophođenju s muslimanima Franji postaje jasno da oni nisu nikakve "strašne životinje", kako je to širila ratna propaganda u Europi. Naprotiv, oni imaju otmjene običaje i prije svega duboko strahopoštovanje pred Bogom. To je za Franju znak Božje prisutnosti i njegova djelovanja. Ako se na Franjin glas nijedan musliman nije obratio, to za njega znači da za njih još nije došlo vrijeme. Volja se Božja u Franji ne očituje u bezuvjetnoj dužnosti propovijedanja evanđelja, nego u očekivanju pravoga trenutka koji će sam Bog odrediti. Muslimane se mora prihvatiti u njihovoj osobitosti jer je i njih Bog stvorio (usp. Npr 16).

Njegovi se učenici moraju zadovoljiti time da se ponizno predaju svojoj dužnosti, u duhu "minoritasa" i podlaganja (usp. Petr 3,15). Kad god su na ovaj način dolazili muslimanima kao vjesnici evanđelja, bili su, općenito govoreći, dobro primljeni. A čim su nastupili slično križarskim vitezovima ili kao propovjednici protiv Muhameda i njegovih pripadnika, bili su likvidirani, ponekad u teškim mučenjima, kao npr. sv. Danijel i njegovi drugovi (usp. Lekc 8. odsjek 11).

3. Promjena svijesti kod Franje

3.1. Pobožne vježbe

Nije poznato koliko je vremena Franjo ostao kod sultana.

Ali, on je ovdje stekao iskustvo koje je utjecalo na njegov život.

O tome smo već pisali u sedmoj lekciji: uvođenje jednoga sličnog običaja kao što je "salat". O čemu se ovdje radi, vidjet ćemo u sljedećem tekstu Leonharda Lehmana:

"Na istoku, prigodom misionarskog putovanja 1219/20. doživljeni salat na Franju je ostavio takav dojam da je ovaj običaj u nešto izmijenjenom obliku htio uvesti na zapadu. On potiče čitavu skupinu odgovornih vođa u Redu da svim ljudima propovijedaju o molitvenom znaku, koji sav narod na cijeloj zemlji treba da ujedini u hvali i zahvaljivanju Bogu i obraća se svim pročelnicima gradova-država.

Budući da na zapadu, gdje nekoć nije bilo zvonjenja angelusa, želi prilagoditi i posvuda proširiti islamski običaj salat, on pokušava postići ovaj cilj na dva načina: poglavari i propovjednici njegova društva treba da svom narodu objasne ovaj molitveni znak i njegov cilj; odgovorni na svjetovnom području treba da prihvate islamski običaj i da ga usidre u svom zakonodavstvu. U oba je slučaja zadnji cilj cjeli narod i svugdje. Zajednički je cilj univerzalna pohvala Bogu.

Time što Franjo istodobno radi na dvjema stranama, preko kustoda i političara, da bi postigao svoj cilj, on dokazuje ne samo u mišljenju nego i u pastoralnom zahvatu svoju sklonost k jedinstvu i cjelini, totalitetu i univerzalnosti. On bi želio upregnuti sve sile da se Svemogućemu iskazuje pohvala i zahvala. On mora u oba pisma naglašeno jasno izvikivati na cijeli narod upravljenu ideju, koja obuhvaća i islam i kršćanstvo zato što je za uši naviknute na križarske propovijedi i mržnjom na islam zaslijepljena srca ekumenski znak još bio neshvatljiv, jedan znak koji dvije neprijateljski suprotstavljene religije u molitvi ujedinjuje" (L. Lehmann). Franjo je promatrao i puno poštovanja molitveno držanje, kako su Svemogućemu iskazivali čast muslimani prostrti na zemlji ili dubokim naklonima. U njegovu, vjerojatno zad-

3.2. Iskustvo transcendencije

Produbljena svijest o Božjoj transcendenciji jasna je i u Franjinim molitvama. Poznato je, svakako, da je Franjo iskazivao veliko poštovanje utjelovljenom Kristu i da su Betlehem i kalvarijsko brdo svečanošću u Grecciju i stigmata na La Verni postali njemu i njegovoj braći živim iskustvom. Od njegova povratka iz Damiette pokazuje se ipak jedan razvoj, u kojemu je transcendencija još više naglašena: "Svemogući, presveti, najuzvišeniji, najviši Bog, sveti i pravedni Otac... jedini pravi Bog, on je punina dobra, sve dobro, koji je jedini dobar, milostiv, dobrostiv, blag i prijateljski, koji je jedini svet, pravedan, istini, svet i jednostavan..." (Npr 23,1.9). I u Pismu vjernicima s La Verne govori Franjo sličnim riječima o sve-moći i uzvišenosti Božjoj, ali istodobno vidi i njegovu dobrotu, koju ponavljajući slavi (usp. 2P 61s; Pohvale Bogu 1s). Jedan drugi rezultat Fra-

Molitva malog Pakistanca. Kontinente, 1/95.

njem, pismu Franjo poziva na slično molitveno držanje. On piše: "Kad čujete njegovo ime, klanjajte mu se sa strahom i poštovanjem, duboko k zemlji prignuti... Priklonite uho vašega srca i slušajte glas Božjega sina... On vas je, naime, poslao u sav svijet da svojom riječju i djelom svjedočite za njegovo ime i da svima dajete znati da nitko nije svemoćan osim njega" (Ord 4.6.9).

Ovaj navod pokazuje da ne samo vanjsko molitve držanje (= "prignuti se duboko, do zemlje"), nego i izraz (= nitko nije svemoćan osim njega) podsjeća na muslimansko "kalma": "Nema Boga do Allaha!"

njina iskustva s muslimanima je način kako se očituje o svetim riječima Pisma. To nas isto tako podsjeća na duboko strahopoštovanje muslimana pred pisanom riječju: oni nastoje oko toga da riječ Božju ne onečiste. "Neka se i pisana imena i riječi Gospodinove sakupe, gdje god se nalazile na nečistom mjestu, i neka se polože na dostojno mjesto" (1 Kust 5; usp. Kler 12; Test 12).

Prema jednoj kasnijoj legendi htio je sultan Franju obasuti svim mogućim darovima. Kaže se da je Franjo na koncu uzeo samo jedan rog koji je služio za pozivanje ljudi na molitvu, kako su to mujezini radili (usp. Cvjetići 24). Takav se jedan rog još i danas pokazuje u kapelici relikvija u crkvi San Francesco u Asizu.

Dodatno još možemo ukazati na jednu daljnju točku na koju bi moglo utjecati putovanje na Istok: u svom Pravilu Franjo razvija jedno novo temeljno držanje. On kaže svojim drugovima kako

će putovati svijetom i kako se trebaju ponašati prema inovjercima: tako što će jednostavnom, miroljubivom prisutnošću i držanjem služenja

4. Prva međunarodna konferencija franjevacica o islamu u Asizu

Na poziv Tajništva za misije u Rimu bila je od 5. do 12. listopada 1982. u Asizu prvi put sazvana jedna konferencija o islamu. Ondje je trinaest sudionika, koji su došli iz deset zemalja s muslimanskim stanovništvom, pokušalo suočiti se s mogućnošću novoga odnosa prema islamu.

“Povratak k izvorima” franjevačkoga pokreta morao je, po želji organizatora, tražiti uporište u životu i u Franjinim spisima. Stoga, zaključno sastavljeni dokument ima za polazni temelj razmišljanja Franjino iskustvo pri susretu sa sultanom i njegovu promjenu nazora koja je nakon toga uslijedila.

svjedočiti svoje kršćanstvo i da će samo onda “kad vide da se to Gospodinu sviđa” izričito naviještati riječ Božju (Npr 16,7; usp. Ppr 12,1).

Sudionici konferencije u Asizu bili su svjesni poteškoća koje posebno trpe kršćani u mnogim krajevima Afrike. Oni su ipak ohrabivali da se i nadalje među muslimanima živi u poniznom i tolerantnom držanju. Njima je također bilo jasno da je stav prema muslimanima u pretežno kršćanski orijentiranim zemljama drugačiji nego u područjima u kojima to kršćani kao manjina vrlo teško proživljavaju. Rezultat je jedan vrlo dobar dokument: sastavljen u franjevačkom stilu, kao da je to jedno pismo koje Franjo upućuje svim franjevcima u današnjem svijetu. Ovo se pismo s datumom 12. listopada 1982. ne može sažeti: treba ga čitati kao cjelinu. Ono gotovo da predstavlja komentar 16. poglavlja Pravila iz 1221. Na konferenciji su ga odobrili svi sudionici. Ono se obraća na četiri franjevačka opća poglavara, provincijalne poglavare, misijske prokurate, svu braću i sestre. Ono glasi:

Iz: *Franziskaner Mission*, 2/91.

Draga braćo i sestre, Mir i svako dobro!

Pišemo vam ovo pismo iz Asiza gdje smo se sabrali da bismo predstavljali manju braću koja rade među muslimanskom braćom. Proslava 800. obljetnice Franjina rođenja bila je povod i prigoda za ovaj susret. Mi se nadamo i molimo da bi ovaj susret iznova oživio naše zalaganje među muslimanskom braćom, kao što su to doživjela braća koja su slijedila poticajni Franjin primjer, koji je on 1219. dao kad je posjetio sultana u Damijeti.

Mi smo uvjereni da se moramo - da bismo našli novi poticaj i novu snagu za ovaj apostolat - vratiti izvorima našega franjevačkog života i da moramo slušati ono što Franjo u 16. poglavlju Pravila iz 1221. želi reći, kad piše:

"bilo koji brat koji bude htio ići među Saracene i druge nevjernike, neka pođe s dopuštenjem svoga ministra i slugu. A ministar neka im dade dopuštenje ako vidi da su sposobni za poslanje; morat će, naime, Gospodinu polagati račun (usp. Lk 16,2) bude li u ovome ili u drugim stvarima postupao nerazborito. A braća koja pođu mogu među njima na dva načina duhovno nastupiti. Jedan je način da se ne svađaju i ne prepiru, nego da se pokoravaju svakoj ljudskoj ustanovi (usp. 1 Petr 2,13) i priznaju da su kršćani. Drugi je način da, kad upoznaju da se to Bogu sviđa, naviještaju riječ Božju."

Ovo što slijedi rezultat je naših molitava, naše zajedničke refleksije i izmjene misli. Mi se nadamo da ćete svi ovo dobrohotno prihvatiti i da će vam u vašem nesebičnom služenju za Božje kraljevstvo i za čast Božju biti od pomoći.

a) "Po Božjem nadahnuću"

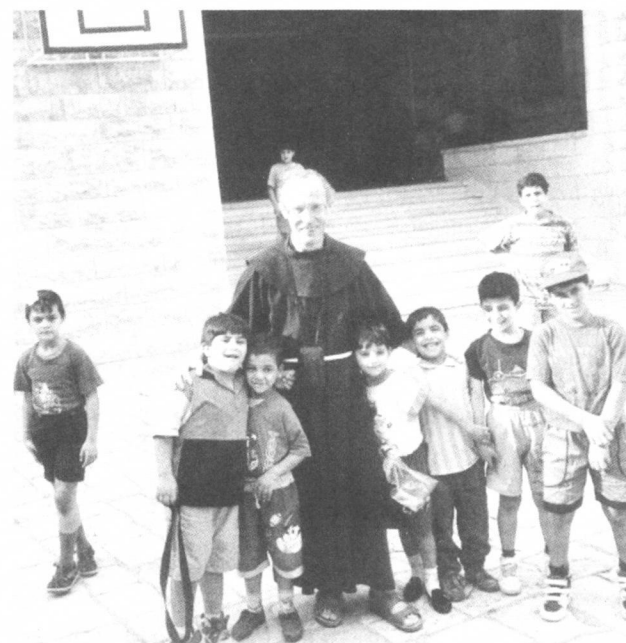
Pozoran na Božju riječ, Franjo sve događaje, koji se tiču njegova života i života njegova bratstva, tumači u svjetlu vjere. Kad se sjeća svoga vlastitog obraćenja i početka Reda, on odlučnu inicijativu pripisuje Bogu i sve promatra kao dar Gospodinov. "Kad mi je Bog dao braću, nitko mi nije rekao što bih trebao činiti, ali Svevišnji...". Po Božjem nadahnuću on napušta svijet i sve što je veliko i moćno da bi bio kod slabih koje je gledao kao dar Božji.

I poziv na redovnički život jasno je pripisao Božjem nadahnuću. "Ako netko po Božjem nadahnuću želi prihvatiti ovaj život i dođe našoj braći, oni će ga ljubazno prihvatiti" ...; "Braća koja po Božjem nadahnuću žele ići među Saracene i druge nevjernike" ... Danas, kao i onda, Bog je onaj koji zove radnike u svoj vinograd i šalje ih činiti ono što je on za njih odabrao. Budući da je franjevačko-misionarski poziv Božji dar, braća koja odgovaraju na ovaj misionarski poziv, prihvaćaju ga samo iz ljubavi prema Bogu i bližnjemu.

Braća koja su sigurna da su pozvana, osjećaju se - kao i Franjo - potaknuti znanjem o Božjoj prisutnosti u svim stvorenjima i u svim povijesnim događajima. Ovo znanje budi u njima veliko poštovanje prema svim narodima i kulturama kao Božjim darovima. Oni u tim narodima vide svoju braću i sestre i slave čudesna djela Božja koja se u njima objavljuju.

b) "Živjeti među njima"

Upravo zbog svoga velikog poštovanja prema osobama i kulturama Franjo je bio tako nesretan zbog zaključaka Četvrtoga lateranskog koncila. Koncil je navijestio križarski pohod protiv muslimana (usp. Summa contra Gentiles koja je pisana u istom stoljeću). Franjo nije mogao prepoznati

Iz: Franziskaner Mision, 1/95.

Isusov duh u ovom stavu. Isus je došao nama kao najvestitelj mira. On je Franji objavio pozdrav: "Gospodin ti dao mir." Zbog toga Franjo nije htio ići muslimanima ili – što je još gore – protiv njih. Nego, on je u Isusovu duhu htio ići među njih i donijeti im mir; i on je opomenuo svu svoju braću, gdje god bili u svijetu, da to isto čine. Kad je on u ovom mirotvornom duhu otišao muslimanima i ostavio križare i njihovo oružje, sultan ga je primio s istim pozdravom: *Essalam aleikum*".

Pod dojmom svoga posjeta sultanu Franjo u svome Pravilu iz 1221. piše: Braća, koja idu živjeti među muslimanima, moraju izbjegavati svađe i prepirke, samoobranu i duh protivljenja, kao i svaku želju da inovjernike pobijede dokazima, kao i svaku težnju za moću. Umjesto toga Franjo opominje braću, i to ne svojim autoritetom, nego "u Gospodinu Isusu Kristu", da druge ne osuđuju, nego da budu prijazni, miroljubivi i skromni i ponizni.

Nažalost, mnoga braća nisu tijekom povijesti ostala vjerna ovim idealima. To nas sve žalosti, i sve koje smo uvrijedili molimo za oprostjenje. S druge strane, osjećamo se ohrabreni primjerom onih koji su održali ove ideale i sada miroljubivo žive među muslimanima.

Mi želimo nastaviti ovu tradiciju i na novi, situaciji primjereni način, živjeti među muslimanima. Stoga mislimo da se braća ne smiju zadovolji time da izbjegavaju svađe i prepirke. Više od toga, oni trebaju poticati pozitivnu atmosferu, rasti u uzajamnom razumijevanju i poštovanju, tako da ovo razumijevanje i poštovanje rezultira uzajamnom ljubavlju, poštovanjem i mirom. Zbog ovoga moramo ukloniti sve predrasude i druge prepreke koje nas odvrćaju od uzajamne blizine. U svezi s ovim molimo svu braću u upravnim službama da u muslimanske zemlje šalju samo takvu braću koja žele muslimane susretati na Franjin način i koja su stekla primjereno obrazovanje.

c) "Podložni svim stvorenjima"

Franjina opomena njegovoj braći da "žive među njima" izvodi se neposredno iz njegova izbora da uvijek i svugdje bude "minor" (= manji). Stoga je

on odbacivao svaku primjenu moći kao što su križarski pohodi i druge kušnje da se bude "maior" (= veći, utjecajniji, ugledniji) od drugih. U suprotnosti prema mentalitetu križara, koji se sastojao u tome da se muslimane pokori, Franjo je htio da im njegova braća iz ljubavi prema Bogu budu podložna i tako posvjedoče da su kršćani. Ovo se svjedočanstvo života u minoritasu slaže sa zahtjevom Evangelii nuntiandi: Radosna se vijest mora na prvom mjestu naviještati svjedočanstvom života...: razumijevanje, prihvaćanje, zajedništvo života, solidarnost sa svime što je plemenito i dobro ... Takvo svjedočenje bez riječi može kod inovjernika probuditi ozbiljna pitanja: Zašto su oni takvi? Zašto žive među nama? Takvo je svjedočenje već naviještanje, tiho, ali snažno i djelotvorno naviještanje Radosne vijesti (usp. EN 21,41).

Danas minoritas zahtijeva od nas da napustimo osjećaj nadmoći koji nas zavodi na to da našu kršćansku kulturu pretpostavimo drugim kulturama. Umišljenost nije ni franjevačka ni kršćanska. Krist je, naime, "ponizio sama sebe" i došao je "ne da bude služen, nego da služi". Stoga bismo i mi trebali izbjegavati uloge vođa i njima pretpostaviti službe u kojima možemo služiti. Minoritas mora obilježiti i naš stav prema vjerskim istinama. Ona otvara naše srce i svijest, tako da postajemo sposobni unutar zajednički podijeljenoga vjerskog dobra priznati različite naglaske i izričaje. To se, između ostaloga, odnosi na transcendenciju Božju u današnjem svijetu, poštivanje Božje riječi i svetoga Božjeg imena. Ono istodobno stavlja u pitanje i apsolutnost naših formulacija istine: Bog je veći od svih formulacija.

Minoritas zahtijeva istinsko bratstvo koje nas čini braćom muslimanima. Ono se iskazuje osobnom ljubavlju prema njima, sudjelovanjem u radostima i bolima svakidašnjega života, finoćom i izbjegavanjem svega što bi ih moglo povrijediti.

Minoritas ruši zidove geta: ono daje prednost gradnji zajedničkih projekata umjesto insistiranja na vlastitim projektima.

Minoritas određuje jednostavni stil življenja: u stanovanju, odijevanju, hrani i putovanju. To je opredjeljenje koje ne želi predstavljati osuđiva-

nje metoda i pothvata nekadašnjih misionara, nego kojemu je stalo do novoga početka budućnosti; do početka koji će izbjegavati sve što se iskazivanjem lažnoga značenja protivi poruci našega poslanja.

Nama je, naravno, jasno da moramo prakticirati dojam koji minoritas stvara izvan Reda. Ovo bi življenje trebalo pomoći i drugim kršćanskim zajednicama da prema muslimanima budu tankoćutni i otvoreni.

d) "Ako se Bogu sviđi"

Za Franju je primjer vlastitoga življena prva metoda evangeliziranja. Stoga franjevci nikada ne smiju zapustiti poziv na pokoru, koji se odnosi na život prema njegovu uzoru. Franjo je u Nepotvrđenom pravilu napisao da braća trebaju samo onda navješćivati Evandjelje kad se to Bogu sviđi. Mi vjerujemo da nas Bog po "znakovima vremena" upozorava da ovaj trenutak, o kojemu Franjo govori, još nije stigao. U mnogim muslimanskim zemljama Evandjelje se još ne može

javno naviještati. Islam se obnavlja. Ne govori li ova činjenica jasno da moramo čekati na Božji trenutak i staviti se u Božje ruke kako je to Franjo činio? Ipak, mi smo uvjereni da je Bog na djelu. Duh Sveti ide pred nama. Mnogo se toga pozitivnoga događa bez našega zalaganja. Božji se spasenjski plan ostvaruje neovisno od našega znanja ili htjenja. Za to ga molimo. Današnja obnova islama može se tumačiti kao obnovljeno priklanjanje Božjoj riječi i podlaganje čovjeka Božjoj volji. Ova je misao svetom Franji bila dragocjena:

"Svako stvorenje koje je na nebu, na zemlji, u moru i u dubinama, treba Bogu iskazati hvalu, slavu, čast i blagoslov (usp. Otkr 5,13) jer on je naša snaga i jakost; on je jedini dobar, jedini svevišnji, jedini svemogućí, divan, slavan i jedini svet, dostojan hvale i blagoslova u beskonačne vijeke vjekova. Amen" (2P 61ss).

Svjedočanstvo jednoga uistinu franjevačkog života; naša djelatnost za siromašne; naše zalaganje za socijalnu pravdu i ljudska prava, već prema situaciji u različitim zemljama; naša

Jeruzalem – multikulturalni grad. Iz: Franziskaner Mision, 1/95.

otvorenost i naša mogućnost suživljavanja s ljudima; naša strpljiva ovisnost o Božjoj volji: sve su to naše zadaće koje bi nas smjele dovoljno uvjeriti da mi svoje franjevačko poslanje danas možemo ispuniti.

Ova vizija našega franjevačko-misionarskog poslanja odgovara postupku sv. Franje u svijetu islama. Slijedeći Božju zapovijed: "Izgradi moju Crkvu", on je nježno ali odlučno pokušavao dovesti držanje Crkve do preokreta, čak i što se tiče islama. On je Crkvu među muslimanima želio vidjeti kao siromašnu i služeću, koja se identificira s potisnutima na rub društva.

Tako živjeti nikome nije lako. Ali, ako se podsjetimo na iskustvo "potpunoga veselja" koje je Franjo učinio, to nam može pomoći do "kenozisa" (= odreknuća) istinskog nasljedovanja. Dijeljenjem duha plodnim postaje iskustvo zato što otvara oči za pozitivne vrednote islama.

I zaista nam je tijekom mnogih naših razgovora postalo jasno da se kod dijaloga radi upravo o takvim iskustvima: on od nas zahtijeva spremnost predavanja sebe drugima i prihvaćanja drugih kao "drugih". Dakle, ne radi se o pitanju koja religija "ima pravo" i do kojega stupnja. Radi se više o

5. Praktične posljedice

Svojim ozbiljnim istraživanjima i doprinosima već dugo vremena rade znanstveni centri u islamskim zemljama na boljem razumijevanju među religijama. Potrebno je, međutim, da sestre i braća franjevačke obitelji koliko je god moguće dolaze u dodir sa svakidašnjicom muslimana i da od njih uče. Pokazat ćemo neke putove za to:

● Život u islamskoj zemlji

Ponekad se čini čudnim kad se promatra kako su braća i sestre pa čak i čitave kršćanske zajednice skloni izoliranju od svoga muslimanskog okruženja. Ponekad, doduše, na takvo držanje pris-

otvaranju istini koja postoji u drugom čovjeku. Samo tako možemo mi kršćani i muslimani prepoznati naše zajedničke interese i probleme.

Tada ćemo naučiti cijeniti da su nam određene ljudske vrednote i potrebe zajedničke za koje moramo tražiti i zajednička rješenja, uvijek svjesni da ne posjedujemo istinu, nego da ona posjeduje nas...

Ne želimo završiti ovo pismo a da ne izrazimo svoje najdublje suosjećanje sa svim muslimanima i kršćanima koji su izgubili svoj posjed i/ili svoj život, osobito na Bliskom istoku. Nadamo se i molimo da ovaj izraz naše solidarnosti poštuju svi oni koji se trude oko mira i suprotstavljaju se svakom obliku nasilja u društvu.

Draga braćo i sestre, ujedinito se u poniznoj i iskrenoj molitvi i s našom muslimanskom braćom.

Mir svima vama!

U ime sudionika: Mel Brady OFM,
predsjednik konferencije,
opći tajnik misija franjevačkog reda.

Ijavaju etički ili politički problemi. Nasuprot tome, čovjek se radosno iznenadi kad ustanovi kako prijateljski mogu biti odnosi gdje kršćani i muslimani zajednički surađuju u svakidašnjem životu. Dobrosusjedski odnosi razgrađuju na duge staze svako nepovjerenje.

● Slaviti islamske svetkovine

Svi ljudi rado svetkuju i nije teško suslaviti velike svetkovine islama. Bilo bi dobro produbiti ovo iskustvo tako što bismo se bolje informirali o odgovarajućoj svetkovini i molili u tome smislu, ili tako što bismo, štoviše, i sudjelovali u vježbanju posta i u večernjim zajedničkim svečanostima. Zašto se ne bi razmijenile i pismene čestitke, uzajamno darivali pokloni, djeci slali slatkiši? Sve to potvrđuje prijateljsstvo.

Iz: *Franziskaner Mision*, 2/96.

● ***Sudjelovati u velikim događajima koji ocrtavaju ljudski život,***

kao što su rođenje, svadba i smrt. Svaki se put nudi prigoda međusobnog približavanja. Ljudi ne zaboravljaju tako lako one koji su ih pratili u njihovim radostima ili brigama.

● ***Suradnja u zajedničkim projektima,***

kao u zalaganju za socijalnu sigurnost, za programe u zdravstvu i odgoju, za fizički i duševno oštećene, za ovisnike o drogi i bolesne od AIDS-a. Ovo se posebno odnosi na privatne molitvene skupine, a ne toliko na molitve koje se u javnosti izgovaraju.

● ***Zajedničko čitanje novina,***

da bi se razumjelo kako se stanovništvo u islamskim zemljama odnosi prema problemima svakidašnjega života, kako se trudi oko novih zakona u suvremenom kontekstu i kako se odvija prilagodba modernome svijetu. Sve to, naime, zahtijeva sposobnost uživljanja i uzajamno razumijevanje.

● ***Sudjelovati u mushairasu (= predavanje o pjesmama) i glazbenim priredbama, u literarnim kružocima i sličnim kulturnim događajima.***

Ovdje je diskriminiranje najmanje vidljivo. Ubrzo se otkriva kulturni afinitet koji čovjeka

povezuje bez obzira na bilo koju religijsku pripadnost.

● ***Izbjegavati riječi i postupke***

koji bi mogli povrijediti moralne norme prosječnoga muslimana, bilo to pri jelu ili piću, u odijevanju ili govoru, a prije svega kod vanjskih gesta pobožnosti. Ovdje se iskazuje naša vjera u Božju svemoć i veličinu, naše poštovanje objave ili proroštva, naša ljubav prema siromašnima i patnicima, naša briga za udovice i sirote.

● ***Ohrabriti mladu braću da pastoralno djeluju kao gosti kod braće,***

koja rade u islamskim zemljama. To će im, čak i ako ne djeluju islamskim područjima, proširiti njihov iskustveni horizont i djelovati poticajno na njihov kasniji rad.

● ***Usluge i pomoći***

koje se prakticiraju u islamskim zajednicama: pomoći obiteljima u teškim situacijama, zanimati se za djecu, dijeliti njihove radosti i brige. U svim se ovim gestama pokazuje koliko ozbiljno držimo do svoje vjere.

Iz: *ite*, 5/94.

● Na intelektualnoj razini

postoje još posebne mogućnosti uzajamnoga približavanja:

- ● ● izmjenom u istraživačkim područjima, kao što su jezične studije, islam, misticismizam, sufi-literatura; kroz religijske razgovore;
- ● ● zajedničkim nastupom protiv izraslina materijalizma, potrošačkog društva i razaranja okoliša;

6. Osnovna informacija o islamu

6.1. Kratki sažetak povijesti islama

Muhamed. Duborez iz 18. st.

Pojam islam znači "potpuno predanje" i to predanje "Allahu" kao jedinom, strogo monoteistički shvaćenom Bogu. Time se jednako izražava vjerničko povjerenje njemu kao i ljudska dužnost njegova štovanja.

Sam je Muhamed, prorok Arapa, svom pokretu dao ovo ime kad je objavio: "Gle, vjera u Boga je islam". Muhamed, koji je svom narodu donio novu poruku islama, živio je od 569. do 632. poslije Krista. Potjecao je iz Mekke. Ondje je proveo mladost, koja je obilježena ranom smrću njegovih roditelja. Ušao je u bezbrižan život, barem što se tiče vanjskih okolnosti, kad je stupio u službu bogate udovice, trgovkinje Katidže, kojom se sa svojih 25 godina oženio, dok je ona tada imala 40. S ovom je ženom, koja mu je u vrijeme vrlo snažnih napada na njega stalno bila vjerna, živio u monogamnim odnosima do njezine smrti - otprilike do 50. godine svoga života. Tek nakon njezine smrti počeo je

- ● ● zanimanjem za pokret za pravедnost i mir;
- ● ● raspravama o ekonomskim sustavima, političkim teorijama, moralnim problemima novoga vremena.

Naveli smo nekoliko mogućnosti uzajamnog približavanja. One uvijek pretpostavljaju držanje "minoritasa" koji s poštovanjem susreće one koji ne dijele našu vjeru. Za ovo potrebni dijalog uvijek pretpostavlja duboku vjeru u ljudski duh, koji može s puta ukloniti sve zapreke.

ostvarivati poligamne odnose. Njegova kasnija žena-ljubimica bila je Aiša, kći Abu Bakra, koji je nakon Muhamedove smrti bio izabran za prvoga kalifa.

Na buduće vjerske događaja Muhamed je bio upućen snovima i vizijama. U osamljenosti brda Hire, kamo se otada svake godine povlačio na jedan mjesec, primio je u 40. godini života preko arkandela Gabriela prvu objavu, kojoj su se nakon toga priključile brojne druge.

Ove su objave ušle u Kur'an, svetu knjigu na kojoj počiva religija pravni poredak islamskoga svijeta.

Kur'an je obilježen izvanredno povoljnim stanjem predaje. Već je prvi Muhamedov nasljednik u vođenju muslimanske zajednice, kalif Abu Bakr (632-634) sredio jednu zbirku svih dostiživih proroku objavljenih riječi, a treći je kalif, Utman (644 - 656), zapovjedio da se oblikuje redakcijska komisija koja je samo 20 godina nakon Muhamedove smrti izradila konačni kodificirani tekst, čija je jednoobraznost do danas zajamčena.

Kur'an je podijeljen na 114 odsjeka koji se zovu sure. One su poredane po šematskom principu smanjene dužine. Samo je jedna kratka sura, "otvarajuća" (= fatiha) koja sadrži sedam verza, zadržala prvo mjesto u Kuranu.

Muhamedovo naviještanje, koje je u Kuranu pisмено fiksirano, bilo je potaknuto dvjema potrebama. S jedne je strane staroarapskom politeizmu suprotstavio strogo monoteističko ispovijedanje Alaha kao jedinoga Boga. To je našlo krat-

ki uvjerljivi izraz u ispovijedanju jedinstva u 112. suri Kurana: "Govori: Bog je jedan. On je vječan. On nije rođen i on nije rodio. Njemu jedan nije ravan."

Druga je središnja Muhamedova potreba bila pripremanje ljudi na sud svijetu nakon konca vremena. To se osobito može zaključiti iz toga što predstave o nebu i paklu zauzimaju širok prostor u Kuranu. Ovdje se onostrani život u nebeskim krajevima prikazuje slikama idealnih zemaljskih odnosa.

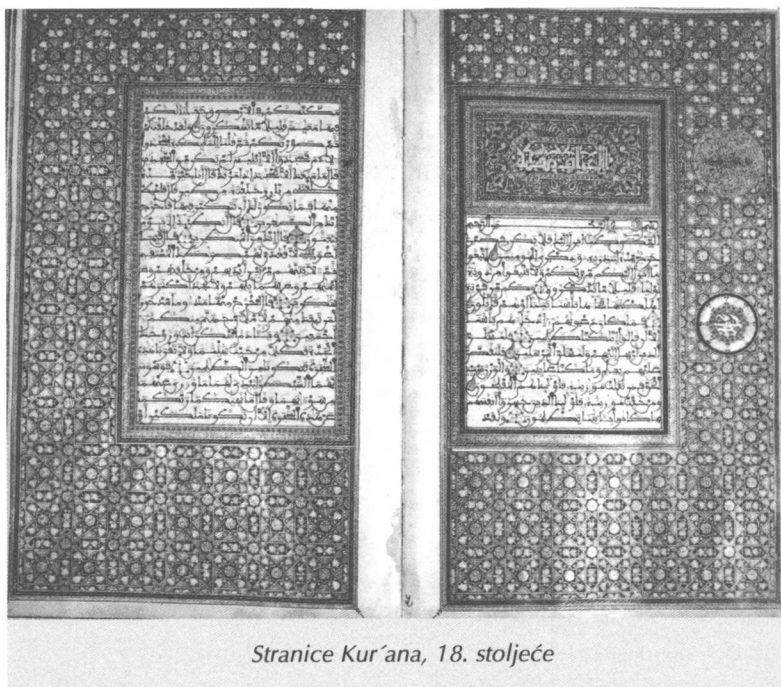
Na Muhamedovu naviještanju temelji se i "pet temeljnih stupova islama" koji za svakoga muslimana važe kao obveze. Oni obuhvaćaju ispovijest vjere, dnevno pet puta obveznu dužnost molitve, porez za siromahe, post u mjesecu Ramazanu i hodočašće u Mekku, koje svaki musliman, ako je tjelesno i ekonomski u stanju, treba barem jedanput u životu poduzeti.

Nekoliko drugih propisa nadopunjuju pet temeljnih stupova. Može se pozivati i obvezati na sveti rat "džihad = neumorno naprezanje". Zabranjeni su uživanje vina i igre na sreću. Svinjsko meso važi kao nečisto. Ženidbeno zakonodavstvo dopušta muškarcu istodobno imati četiri žene i slobodno raspolagati svojim robinjama. Ova se praksa ograničuje time što ona pretpostavlja viši imovinski status.

Muhamedovo je naviještanje dostiglo u početku samo uski krug vjernika. Moćnici njegova rodnoga grada Mekke bili su prema njemu neprijateljski raspoloženi.

Ova je situacija dobila svoj povoljan obrat kroz Hidžru, "iseljenje" godine 622. kojom muslimani započinju svoje računanje vremena. Ljudi iz Jatriba, sjeverno od Mekke potaknuli su proroka i njegove pristalice na preseljenje u njihov grad, koji je uskoro dobio ime "Grad proroka", arapski "medinat an-nabi", kratko - Medina.

U Medini je Muhamed postao planerom jednoga većeg područja gdje su vladali islamski zakoni.

Stranice Kur'ana, 18. stoljeće

Kao prioritarnu zadaću shvatio je ponovno osvojenje njegova rodnog grada, čije je predislamsko svetište, Kabu, proglasio ciljem islamskoga hodočašća, hadždža.

Nakon osmogodišnjega odsustva iz Mekke i nakon manjih borbi sa žiteljima Mekke, uspio mu je miroljubivi, trijumfalni ulazak u njegov rodni grad. U dvjema zadnjim godinama života posvetio se prvenstveno uređenju hodočašća. Umro je 8. lipnja 632.

Širenje islama započelo je neposredno nakon smrti proroka. Islamske su vojske u brzom pobjedničkom hodu zauzele afričke obale Srednjega mora i nakon prijelaza preko moreuza Gibraltara razorile 711. godine španjolsko kraljevstvo Zapadnih Gota. Tek im se Karlo Martel 732. - sto godina nakon Muhamedove smrti - pobjedonosno suprotstavio između Toursa i Poitiersa.

Budući da su se u dugim sukobljavanjima gotovo potpuno iscrpila dva velika protivnika u doba islamskoga jačanja, Istočni Rim i Perzija, muslimani su mogli istodobno s prodorom na Zapad, pobjedonosno nastupati prema Istoku i 642. razoriti perzijsko kraljevstvo Sasanida.

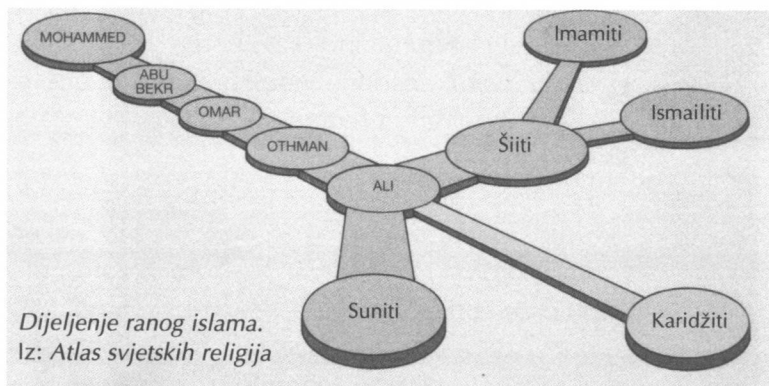
U Indiji je islam svoj procvat doživio u kraljevstvu Velikih mogula 16. stoljeća. U Indoneziju je dospio posredovanjem indijskih trgovaca.

U dogmatskom pogledu islam nije ostao u sebi zatvorena veličina. Ortodoksnu tradiciju i učenje priznaje još nadmoćna većina muslimana, koja se drži *sunne*, "običaja". Od ovih su se sunita rano odijelili sljedbenici Alija, četvrtoga kalifa i Muhamedova zeta. Oni su formirali "*shiat Ali*", "Alijevu stranku". Ovi šiiti, najbrojnije zastupljeni u Perziji, iako razdijeljeni u brojne skupine,

6.2. Najvažnije skupine i pravne škole islama

Koliko god su važni ljudski susreti u svakidašnjici, moramo se ipak suočiti s najvažnijim skupinama i pravnim školama islama (koje se mogu usporediti s našim kršćanskim konfesijama). Već ubrzo nakon smrti Proroka došlo je do dijeljenja islamske zajednice, "*umme*", u pitanju njegova pravoga nasljednika. U ovoj je podjeli korijen nastanka novih skupina, koje uglavnom do danas postoje u islamskoj zajednici. Uzrok podjele bila su različita shvaćanja kvaliteta i podrijetla vođe zajednice, koji je u sunni nazvan khalif (nasljednik), a u šiiji *imam*.

Nakon smrti Uthmana bio je kao četvrti kalif izabran Ali, zet i rođak Muhamedov. Došlo je do sukoba s upraviteljem Sirije, Muavijem, iz obitelji Umajada, kojoj je pripadao i Utman. Ovoga su u njegovu polaganju prava na to mjesto podržavali sljedbenici Alija, "*shiat Ali*". Kad je nakon ratnog sukoba Muavija predložio jedno sudište, a Ali na to pristao, od Alija su se odijelili *Kharijiti* ("odseljenici") koji su ga ranije podržavali, jer su predbacili Aliju što svoje pravo, koje mu je Bog dao, podvrgava ljudskoj presudi. Budući da se Ali za ustanka Kharijita ponašao nasilno, umorio ga je 661. jedan od Kharijita. Većina je arapskih muslimana

jednako priznaju samo Alija kao jedinoga zakonitog Muhamedova nasljednika. Po učenju šiije, Muhamed je kratko pred svoju smrt uveo Alija u zadnje tajne islama, i Ali je ovo ezoterično znanje ostavio u naslijeđe svojoj obitelji. Zato njegovi potomci vrijeđaju kao *imami*, duhovni vođe i nositelji tajnoga znanja.

mana priznala Muawiya i njegove nasljednike iz obitelji Umayyada kao političku silu poretka, dok im je šiija oponirala i u Alijevim sinovima, Hasanu, a nakon smrti ovoga, Huseinu, gledala vođe zajednice muslimana.

● Suniti

Tek dvjesto godina nakon ovih događaja oblikovala se na suprotstavljanju razumu temeljena teologija mutazile i na oporbenom pokretu šiije grupna svijest jednoga kao islamske ortodoksije označenog pokreta, koji je postupno dobio ime "Ljudi sunne i zajednice". Ime se izvodi od sunne, Prorokova izvornoga običaja, koji je nakon Kurana zajedno s usklađenim mišljenjem zajednice temelj vjere.

Ovaj pokret vidi u Abu Bakru, Umaru, Uthmanu i Aliju jednako prve, "ispravno vođene" kalife. Danas ova skupina - nazvana i suniti - s 800 milijuna tvori veliku većinu muslimana.

Što se tiče izlaganja pravnih pitanja, nastale su škole, od kojih najznačajnije četiri do danas kod sunita imaju važnost:

● ● ● Šafiitska pravna škola

Njezin je utemeljitelj Šafi'i (+ 820.), jedan od najvećih teoretičara islamskoga prava, utvrdio četiri pravna izvora ili korijena prava:

Kuran, Prorokova sunna, dogovor učenjaka (*idjma*) i analogni zaključak (*qiyas*) iz Kurana i sunne. On je htio potisnuti osobno odlučivanje u pravnim pitanjima u korist ovih kriterija. Šafiitska pravna škola je proširena prije svega u istočnoj Africi, jugoistočnoj Aziji, južnoj Arabiji, ali i u Libanonu.

● ● ● **Hanafitska pravna škola**

Njezinim utemeljiteljem drži se Abu Hanifa (+ 767). Hanafiti uz Kuran, sunnu, dogovor i analogni zaključak priznaju, kao dva daljnja pravna sredstva, osobno mišljenje i zalaganje za dobro u odnosu na društvo. Time se uz vjeru i tradiciju priznaje odlučno značenje ljudskom razumu u pravnim pitanjima. Hanafitska je škola brojčano najveća pravna škola. Ona je raširena, prije svega, u Turskoj, srednjoj Aziji, Pakistanu i Indiji.

● ● ● **Malikitska pravna škola**

Ona je nastala iz škole u Medini, njezin utemeljitelj je Malik ibn Anas (+ 796). Ova u sjevernoj, zapadnoj i centralnoj Africi raširena škola priznaje, uz četiri Šafiijeva korijena prava, i odmjeravanje javnoga interesa pri nekoj pravnoj odluci i poziva se na tradiciju i običajno pravo iz Medine.

● ● ● **Hanbalitska pravna škola**

Ova tradicionalistička škola nosi ime po svom utemeljitelju Ibnu Hanbalu (+ 855). Ona odbacuje analogni zaključak kao pravni izvor i raširena je, prije svega, u Saudijskoj Arabiji, u dijelovima Sirije i Palestine.

● ● ● **Karidžiti**

Karidžiti, od kojih ogranak Ibadite danas još postoji u Omanu, nekim gradovima Alžira i na otoku Jerbi (Tunis), odijelili su se godine 657. kako od šije (Alijeva stranka) tako i od sljedbenika Mua-wiyya. Oni zahtijevaju da najpobožniji i najbolji musliman preuzima vodstvo zajednice bez obzira na njegovo podrijetlo. Njihov se broj danas cijeni na 1,5 milijuna.

● **Šiiti**

Šiiti predstavljaju oko 10-15% muslimanskog stanovništva na svijetu. Šija, koja je u arapskoj sredi-

Islamski
pravnici
u Čadu.
Iz:
Kontinente,
6/94.

ni imala svoj prvi centar oko Kufe, gleda u Aliju zakonitoga prvog Muhamedova nasljednika (*imam*). Kao daljnji voditelji zajednice (imami) bili su priznati samo potomci iz obitelji Proroka i Alija. Na temelju različitih shvaćanja, koji su imami nastavili lanac nasljednika, razlikuju se različiti smjerovi šije:

● ● ● **Imaniti**

Ova, s oko 100 milijuna pripadnika, brojčano najjača šiitska skupina označuje i kao šija dvanaesnika prema 12. imamu, koji je po njihovom uvjerenju bio uznesen u skrovište i dalje živi dok se jednom ponovno ne vrati k Mahdi. Za vrijeme njegove skrivenosti trebaju kvalificirani teolozi preuzmu vodstvo zajednice, kako je to slučaj u današnjoj Republici Iranu. Šija Dvanaestorice je prije svega zastupljena u Iranu i južnom Iraku; u Afganistanu, Libanonu i drugim zemljama postoje značajne manjine.

● ● ● **Ismaeliti**

Oni u Ismailu (+760) imama gledaju zakonitoga sedmog imama.

Jedna druga skupina ismailita vjeruje da je služba imama, koju Ismail nije obnašao, prešla na njegova sina Muhameda. Sedmi imam je uznesen u skrovište i vratit će se na svijet kao Mahdi (nositelj prava). Preko njega se nastavila linija imama. U podgrupe ismailita, koji se stoga nazivaju šija sedmorice, ubrajaju se Nizariti. Oni su danas zastupljeni u Jemenu, Iranu, Indiji, Siriji i Africi i imaju oko 25 milijuna pripadnika. Oni naglašavaju značenje unutarnjeg rasvjetljenja njihova duhovnog vođe. Njihov sadašnji vrhovni poglavar je Aga Khan.

Druzi se, koji su zastupljeni u Libanonu i Siriji i kojih ima preko 500.000, također ubrajaju u ismailite.

● ● ● **Zaiditi**

Protivno ismailitima i imamitima, oni Zaida, sina četvrtog imama, smatraju zakonitim petim imamom. Oni zahtijevaju da izabrani imam iz potomstva Alijeva mora izboriti i sačuvati svoju službu i mora imati određeno teološko znanje. Ova skupina broji oko pet milijuna pripadnika i predstavlja polovicu stanovnika Jemena. U pravnom i vjerskom učenju ona je vrlo bliska sunitima.

● ● ● **Ekstremna šiia**

Ekstremnom se šiim nazivaju skupine koje vjeruju da Bog prebiva Boga u Aliju i u imamima. Njima se pribrajaju nusairiri ili alaviti, koji žive u sjeverozapadnoj Siriji i imaju preko milijun članova.

Njih ne treba zamijeniti s religijskom grupom Alevita, koja postoji u Turskoj i koja u štovanju Alija pokazuje neke zajedničke elemente, ali ima vlastite religiozne ceremonije s neortodoksnim elementima.

7. Fundamentalizam - prijetnja vjeri i poštovanju "drugoga"

7.1. Vidjeti

Na Ljetnoj akademiji, održanoj 1989. u Castel Gandolfu, na Papin poziv, s temom "Europa i građansko društvo", označio je Ralf Dahrendorf fundamentalizam kao "najveću opasnost za građansko društvo".

Pojam "fundamentalizam" nalazi mnogostruku primjenu. On se pojavljuje u časopisu "The Fundamentals", koji je izlazio u USA od 1910. do 1915. da bi širio vjeroispovijest jednog konzervativno-protestantskog pokreta, čiji korijeni sežu do sredine 18. stoljeća. Grupe koje su djelovale neovisno jedne od drugih ujedinile su se 1919. u World s Christian Fundamentals Association. Ovi su se prvi fundamentalisti borili protiv modernizma i moralnog raspada. Njihove su osnovne zasade bile:

- ● ● doslovna nepogrešivost Biblije;
- ● ● ništavnost moderne znanosti ukoliko se ne slaže s Biblijom (kao teorija evolucije);
- ● ● uvjerenje da su samo oni pravi kršćani i da će se samo oni spasiti;
- ● ● odbijanje sekularizma,
- ● ● opozicija tradicionalnoj Crkvi.

Odvelo bi nas predaleko predstavljanje različitih teoloških smjerova i mnogih reformatorskih pokreta u sunni i šiiti.

Uz djelomice politički motivirane razlike gledom na vodstvo muslimana i teološke razlike u pitanju susreta novih presuda u pravnim pitanjima (idžtihad), koji su, drugačije nego kod šiite, kod sunne od 9. stojeća isključeni, treba naglasiti većinom zajedničke elemente šiite i sunne u pitanjima vjere i prava.

Evangelikalni su fundamentalisti danas u Sjedinjenim Američkim Državama vrlo rašireni u mnoštvu različitih skupina. Mnogi od njihovih televizijskih propovjednika iskorištavaju moderne medije za širenje svoga misionarskog žara. Fundamentalističko-politički pokreti obnove imaju u svom programu zaštitu obitelji, borbu protiv feminizma i jednakopravnost žene, kazneno gonjenje homoseksualaca, zabranu pornografije i mnogo toga drugoga.

Od šezdesetih godina 20. stoljeća dobio je u islamskim zemljama na utjecaju jedan pokret, koji se naziva "islamskim fundamentalizmom", iako njegovi pripadnici sebe radije označuju kao islamiste. Ovaj se pokret na Zapadu često povezuje s religiozno-političkom praksom "Islamske Republike Irana", koju je ajatolah Homeini uveo u "Islamskoj revoluciji" 1979. nakon svrgavanja šaha. Za ovaj je pokret karakterističan postulat ponovnog uspostavljanja praislama, koji je, navodno, egzistirao samo u doba Proroka i njegovih sljedbenika. Ovaj pokret, koji ipak ne reprezentira "islam" i zapravo stoji u suprotnosti prema konzervativnim strujanjima u islamu zato što kao otpad od islama odbacuje godinama narasle, zatečene tradicije, odlučujuću mjeru za uspostavljanje idealnoga islamskog društva vidi u ponovnom uvođenju šerijata¹ koji počiva na doslovnom tumačenju Kur'ana i Hadithe. Uzroke ovoga pokreta sigurno treba tražiti u obrambenom držanju prema zapadnim kolonijalnim industrijskim zemljama i bespogovorna procjena kapitalističkih i socijalističkih pokušaja rješenja mnogih socijalnih problema u zemljama s većinskim islamskim stanovništvom.

¹ Religiozno pravo, koje se svodi na Kur'an i na zbirke kanona u kojima su sadržane predane riječi i čini Proroka.

Pod utjecajem Zapada izazvana kulturna i socijalna promjena i socijalni problemi, kao nezaposlenost i rastući jaz između bogatih i siromašnih, doveli su u mnogim zemljama do krize identiteta, na koju se pokušavaju tražiti odgovori vraćanje na vlastite korijene, na "fundamente". Međutim, fundamentalistički pokreti u islamskim zemljama nisu jedinstveni, i samo je kod jednoga dijela prisutna militantnost i spremnost na nasilje.

Od osamdesetih godina 20. stoljeća pojam "fundamentalizam" se sve češće upotrebljava. Štoviše, on je u međuvremenu postao pomodarska riječ. Stoga je potrebno objašnjenje riječi. Misli se na držanje, koje se odnosi na jedna temelj (= fundament): na svetu knjigu, zakon, dogmu, doktrinu... Osim toga, ovamo pripada i sasvim određeno tumačenje svete knjige, zakona, dogme, tumačenje koje se predstavlja kao jedino istinito i želi ga se fanatično i borbena drugima

7.2. Prosuditi

Fundamentalizam u području religije od živoga izvora vjere pravi karikaturu. Ovu je opasnost prepoznao i Franjo i u svojoj opomeni na to upozorio: Tko "želi poznavati samo slova, taj je mrtav i ne može ništa drugo dati doli smrt" (usp. Opomene 7,2s.). Ni u kršćanstvu ni u islamu nema fundamentalizam ništa s temeljem na kojemu počiva prava vjera. Boga se pretvara u stvar kojom se raspolaže i zlorabi ga se za vlastite interese vlasti.

Povratak temeljima odgovara dubokoj čovjekovoj čežnji. Plodno tlo za to je socijalna nesigurnost, gubitak orijentacije i besmisao. Kao i fenomen fundamentalizma, tako su i ugrožavanje dostojanstva i života drugoga, nezadovoljstvo, netolerancija, diskriminiranje, mržnja, ubojstvo i strast površni i nedovoljni odgovori na čežnju

nametnuti. U novije se vrijeme "fundamentalizam" dovodi u vezu s religiozno-političkom praksom koju su ajatolasi uspostavili u Iranu. On je, kao fenomen, odavno prešao granice iranske države i islamske religije. Fundamentalističkih strujanja ima u svim religijama, kao i u katoličkom i protestantskom kršćanstvu, u pravoslavlju, kao i u islamu i židovstvu, ali i u političkim strankama i u području gospodarskih teorija.

Odlučujuće za današnje shvaćanje fundamentalizma - odlučujuće također i za ovu lekciju - je, kao što je rečeno, šiitski Iranac ajatolah Homeini, koji je u islamskoj revoluciji 1979. uklonio šahov režim. On zastupa uvjerenje o Kur'anu, kao jedinom posjedniku istine u njezinoj izvornoj formi kao i za jedinstvo politike i religije s posljedicom da religiozni zakoni i propisi mjerodavno određuju političko shvaćanje i javni život.

ljudi. Stoga moramo učiti prepoznavati uzroke fundamentalizma i suočavati se s njima. Potrebno je promijeniti uvjete koji ga izazivaju i otvoriti prave izvore života.

U povijesti islama i kršćanstva bilo je velikih vremena tolerancije i poštivanja onih koji drugačije vjeruju. O tome svjedoče dokumenti i događaji kao npr. Izjava Drugog vatikanskog sabora o vjerskoj slobodi i o nekršćanskim religijama, mirovna molitva u Asizu, papin poziv u nagovoru mladeži u Maroku, molba jednog turskog sveučilišta za jednoga docenta o kršćanskoj religiji...

Međutim, obje religije moraju uzeti u obzir da se u ime kršćanske i islamske vjere pozivalo na netoleranciju i rat i da se još uvijek poziva: u Sjevernoj Irskoj između katolika i protestanata, u Alžiru na umorstvo muslimana i kršćana, među njima su i redovnici i jedan biskup, da navedemo samo neke primjere.

7.3. Djelovati

Gdje je militantan, fundamentalizam može značiti ugroženost dostojanstva i života drugih, može izazvati nemir, netrpeljivost, diskriminiranje, a može čak opravdavati mržnju i ubijanje. Kako se tu treba ponašati?

Možemo, naprimjer:

- ● ● tražiti na međuljudskoj razini bazu za zajednički razgovor;
- ● ● zajednički istraživati socijalne uzroke fundamentalizma, kao što su nepravda, siromaštvo, bijeda;
- ● ● izričito žigosati militantni fundamentalizam i svaku nepravdu koja iz njega proizlazi (kao što je povreda ljudskih

prava ili ograničenje vjerske slobode) i praktično pomagati žrtve;

- ● ● moramo se zajednički podsjetiti: na susret između Franje i sultana al-Malik al-Kamela; mira između sultana i Friedricha II. za vrijeme križarskih ratova; na zaštitu progonjenih Židova; na odobravanje zaštite kod prakticiranja vjere za kršćane u Osmanskom carstvu;
- ● ● Isto se tako moramo podsjetiti: na primanje progonjenih Židova u samostane za vrijeme nacizma, ali i na pogrome Židova koje su i franjevci podržavali; na napore oko poštovanja i miroljubivoga dijaloga s muslimanima tijekom svih stoljeća, unatoč mučenicima i žrtvama, ali i na pogrdivanja i križarske propovijedi.

Crkveni i franjevački izvori

Biblija:	1 Petr 3,15
Crkveni dokumenti:	NA 3
Izvorski spisi:	Pohvala Bogu 1-4; 1P 61s; Pkl 12; 1 Pku 5,8; Pun 1,7; Ord 4.6.9; Opom 7,2ss; Npr 16; 23,1.9; Ppr 12,1; OP 12; 1C 57; 2C 30; LM IX. 8; Cvjetići 24; Hist occ 32
Međufanjevački dokumenti:	
OFM - OFM Cap - OFM Conv	GGCC: 95,3
OSC (klarise)	
OSF (TOR)	
Franjevačka zajednica: FZ	Mattli 82
Nadopune	

Uputa: Neka sudionici tečaja nadopune podatke o izvorima.

1. vježba:

Igra s ulogama

Voditelj igre priča (što slobodnije) sljedeću priču:

Borba oko Prorokove brade

Kao i svakoga dana, sjedili su i ove večeri muškarci pred gostionicom u selu. Pili su svoju rakiju, pušili svoje jeftine, jake cigarete i opušteno razgovarali.

Bez posebne nakane navede jedan od njih razgovor na most. Nakon dosta godina trebalo bi da opet poveže dva dijela naselja, koja inače dijeli potok. Tijekom godine se najčešće može i bez mosta jer se oskudni potocić može bez problema svladati. Ali nema prijelaza nakon kakve oluje ili beskrajnih kišnih dana, kad se čini da je nebo otvorilo sve ustave, i u proljeće, kad se topi snijeg. Tada za djecu s ove obale izostaje škola. To je za njih pravi poklon neba. Ali tada se danima ne može doći do važnih ljudi kao što je pekar, kovač, babica i župnik. Stoga se, kako su odavno mislili svi u selu, mora ponovno praviti most. Stari je most prije nekoliko godina potok srušio i odnio. Ali, o tome gdje bi morao biti novi most bilo je žestokih razmišljanja. Mora se znati: Selo, položeno na objema stranama potoka, podijeljeno je na gotovo dvije jednake polovice. Ovamo su džamija, veći seljaci, pekar, kovač, babica i, prije svega, gostionica. Na drugoj strani potoka stoje crkva i škola, a leži i zajedničko groblje. Ondje počivaju muslimani i kršćani i čekaju na raj ili nebo. Za moguće mjesto mosta bile bi jednostavne pretpostavke: širina potoka, čvrstoća obiju obala i dubina jaza potoka za visokog vodostaja. Ali, gdje god bi trebalo postaviti most preko potoka, činilo se da se daje prednost nekolicini muslimana ili kršćana. O tome je već dugo vremena postojala tiha svađa.

Je li to bila rakija ili jedan od onih sparnih ljetnih dana, koji ljude čine agresivnima, odjednom je jedan,

kad su njegovi argumenti za jedino ispravno mjesto mosta bili iscrpljeni, rekao: *"To je tipično za vas muhamedance. Vi doduše želite most, ali niste sposobni priznati objektivna mjerila"*. Muhamedanci umjesto muslimani, to ga je pogodilo duboko, bila je to svjesna uvreda. Takvu uvredu pogodeni nije dopuštao od nevjernika, kako ga je, s puno prezira, nazvao. Odjednom su svi počeli galamiti, svrstali se na dvije strane i opet su, kao i inače, nastale dvije fronte: muslimani i kršćani. Srećom su se, slijedeći stari svakodnevni običaj i obred, na putu prema gostionici našli zajedno imam i župnik.

Oni su bili mudri ljudi. Obojica su dosta studirali o povijesti svoje zemlje i svoje vjere i međusobno su se poštivali. Imam je bio pripadnik sufita, a župnik, kao većina njih u ovom području, franjevac. Opet svađa oko Prorokove brade, pomislila su obojica. Dvojica su se duhovnika približila zaraćenim pijetlovima, pogledali jedan drugoga i gotovo istodobno rekli: *"Zar se ne stidite što se svađate kao školska djeca?"* Imam je nastavio: *"U ime Alaha, svemilosrdnoga! S posjednicima knjige (= Židovi i kršćani) prepirite se samo na pristojan način... i recite: Alah, naš i vaš Bog, je samo jedan, i mi smo mu posve podložni"* (29. sura, verz 47). Franjin sin nije htio zaostati i potražio je neko odgovarajuće mjesto u svetoj knjizi kršćana. Pade mu na pamet ovo: *"A ja vam kažem, svaki koji se srdi na brata svoga, bit će predan sudu"* (Mt 5,22). To je djelovalo. Ljudi su se zaista zastidjeli. Sjetili su se opet onoga što su često čuli iz usta svojih dušobrižnika: svađa se ne sviđa ni Allahu ni Bogu, kako ga kršćani zovu. I glupo je pomagati Svemogućemu i braniti njegovu čast tako što se njegova stvorenja pogrđuje, tuče ili dapače i ubija. Takvih je strašnih stvari vjerojatno bilo i u njihovu selu. Stari su čuli kako se o tome priča.

"Bacit ćemo kocku za pravo mjestu mosta. Tada ćemo uz pomoć Allaha graditi", predložio je

imam. Bez oklijevanja je opće mrmljanje ljudi protumačio kao pristanak. Franjevac je odobrio prijedlog i dodao: "On će služiti svoj djeci Božjoj i kao zajedničko djelo biti Svemogućemu na čast" (Othmar Noggler OFM Cap 9).

Upute

1. Voditelj igre pripremi sedam plakata na kojima su predstavljene neke uloge. Podijeli ih po cijelom prostoru i objesi na zid.

gostioničar, jedan musliman, pred čijom se gostionicom susreću seljani.

babica, jedna kršćanka

imam

župnik

most

potok

drugi

2. Voditelj igre daje sljedeće upute:

Preuzimanje uloga

- ● ● Pokušajte se uživjeti u priču: koja ti je uloga simpatična, poznata, bliza, a koja ti je neugodna, nesimpatična, strana?
- ● ● Potraži sebi u tišini i u slušanju samoga sebe jednu "ulogu" i stani uz odgovarajući plakat (može se dogoditi da više osoba preuzme istu ulogu, odnosno da neke uloge ostanu nezaposjednute).

2. vježba:

Vjerskoj praksi muslimana pripada dnevna molitva (=salat):

Pet puta na dan moli musliman propisane molitve u određenom držanju: ujutro, u podne, poslijepodne, u suton, prije spavanja. I prethodna se pranja obavljaju po određenom pravilu. Molitva počinje npr. pohvalom Boga (*thana*):

- ● ● Nakon kraćeg razmišljanja još se jednom pita, osjeća li se on/ona ugodno na svom mjestu i bi li ga htio/htjela zamijeniti.

Oblikovanje uloga

- ● ● Razgovarajte unutar skupine o pitanju: zašto ste upravo ovu ulogu izabrali? Zašto ne neku drugu? Nemojte žuriti s odgovorima!
- ● ● Voditelj igre uvodi u igru pitanjem cijeloj grupi: Gdje treba graditi most? Diskutirajte o tome međusobno u zajedničkoj skupini iz perspektive vaše uloge. Ostanite pritom na vašem mjestu u prostoriji.
- ● ● Voditelj igre prekida u određeno vrijeme igru i daje novu uputu: govoriti međusobno o sljedećim pitanjima: Kako sam se osjećao? Kako sam druge doživio? Bih li ja uloge drugih drugačije odigrao?

Razmišljanje

- ● ● Nakon izvjesnog vremena poziva voditelj igre uloge u krug sa stolicama i postavlja sljedeća pitanja: Što mi je u igri palo na pamet? Kakva sam iskustva stekao? Kakve sam spoznaje dobio? Gdje sam nešto slično doživio? Kakvo bi bilo moje ponašanje kad bih se sada našao u sličnom položaju?

*"O Bože, na Tvoju slavu i hvalu;
blagoslovljeno je Tvoje ime,
i nema Boga osim Tebe."*

Tada se govori za sve molitve propisane 1. sura iz Kurana, Fatiha:

"U ime milosrdnoga i milostivoga Boga! Hvala Bogu, Gospodaru svjetova, milosrdnom i

milostivom, gospodaru dana suda. Ti si onaj kojemu se mi klanjamo, ti si onaj kojemu se molimo za pomoć. Vodi nas pravim putem, putem onih kojima si milosrdan, a ne putem onih koji su na sebe navukli tvoj gnjev i idu krivim putem. Amen.

Slijedi čitanje jednoga odsjeka iz Kur'ana. Potom se prigne i položi dlanove na koljena, bez sklapanja, i u ovom se položaju tri puta izgovaraju riječi:

"Slava budi Bogu, Uzvišenom".

Tada se podigne i govori:

"Bog uslišava onoga tko ga hvali; naš Gospodine, slava Ti!"

Tada se pada na koljena, s čelom, nosom i dlanovima na tlu, i tako se moli tri puta:

"Slava budi Bogu, najvišem!"

Nakon toga se stane na lijevu nogu, a desnu se pusti slobodnu, tako da su prsti okrenuti prema vani a peta pokazuje prema nebu i u ovom stavu moli Boga za oprostjenje.

Tada se ponovno padne na zemlju i tri puta se ponavljaju riječi kao kod prvoga pada i tada se uspravi. Sve ovo ustajanje, prigibanje i padanje opisuje jedan krug: rakat.

3. vježba:

Ono tipično islamsko može se okarakterizirati s nekoliko principa, s takozvanih pet stupova islama:

1. Šahada, tj. monoteistička vjeroispovijest: nema boga do Boga (Allah); Muhamed je poslanik Božji;

Zadaće:

Usporedi ovdje navedene muslimanske molitve i držanja.

- ● ● s pohvalom Boga iz La Verne (PB 1ss.)

"Ti si sveti Gospodin, jedini Bog, koji tvoriš čudesa.

Ti si Jaki.

Ti si Veliki.

Ti si Najuzvišeniji.

Ti si svemogući kralj,

ti, sveti Oče, kralju neba i zemlje.

Ti si trojedini i jedan Gospodin,

Bog svih bogova.

Ti si dobro, svako dobro, najviše dobro, gospodin, živi i pravi Bog.

Ti si ljubav..." (PB 1-4).

- ● ● i s u našim zajednicama poznatim molitvama i držanjima.

Pitanja:

1. Koje sličnosti nalaziš?
2. Koje razlike možeš ustanoviti?

2. Salat, tj. petputna dnevna molitva (s propisanim riječima i pripadajućim držanjem tijela);

3. Zakat, tj. obvezatna davanja (milostinjski porez) za bolje stojeće u korist siromašnih;

4. Ramazan, tj. mjesec posta, u kojemu je za dnevno svjetla zabranjeno bilo kakve uzimanje hrane (i pića);
5. Hadždž, tj. hodočašće u Mekku u mjesecu hodočašća (barem jednom u životu ukoliko za to postoje sredstva i životne okolnosti to dopuštaju).

Zadaća:

Nabroj nešto slično u kršćanstvu i o tome razgovaraj s drugima.

Primjene

E

Prva primjena

U Prvom svijetu, prije svega u zemljama Europske zajednice, raste problem mješovitih kršćansko-islamskih brakova.

Pitanja:

1. Jesu li tebi poznati slučajevi mješovitih brakova?
2. Koje pozitivne a koje negativne aspekte možeš konstatirati?

Druga primjena

Bernard iz Clairvauxa (+ 1153) mjerodavno je sudjelovao u pripremi drugog križarskog rata, koji se odigrao od 1147. do 1149. uz sudjelovanje njemačkoga kralja Konrada III. i francuskog kralja Ljudevita VII.

Pročitaj sljedeće tekstove:

● Iz jedne križarske propovijedi Bernarda iz Clairvauxa:

Što činite, hrabri ljudi? Što radite, sluge križa? Želite svetinju dati psima i bisere svinjama? Koliko je grešnika tamo sa suzama ispovjedilo svoje gri-

jehe i postiglo oprostjenje otkako je mač očeva izbacio pogansko smeće? Zli to vidi i poprijeko gleda; on škripi zubima i blijedi; on uzima posude svoje zloće i sigurno neće ostati ni znaka ni traga tolike pobožnosti ako on - Bog nas od toga sačuvao - postane dovoljno jak da bi osvojio ono najsvetije. To bi bilo za sva buduća vremena neizlječiva bol i nenadoknativa sramota; a za ovo bi pokoljenje, posve nepobožno, bila beskrajna sramota i vječni prigovor. Budući da je vaša zemlja plodna hrabrim ljudima i snažna mnoštvom svoje mladeži - kako cijelim svijetom ide vaša slava i slava vašega junaštva ispunja cijelu zemlju - onda se i vi opašite muški i pograbbite oružje

u žaru za Kristovo ime. Neka se okonča svaka vrsta viteštva, ne, svako neviteštvo od ranije, po kojemu ste navikli jedne druge bacati, jedni druge uništavati, jedni druge ubijati. Kakvo strašno zadovoljstvo potiče nesretnike da mačem probadaju tijelo svoga bližnjega, a možda i njegovu dušu u propast bacaju! Ni pobjednik se neće osloboditi toga; i kroz njegovu dušu prolazi mač ako se raduje ubijanju neprijatelja. Ludost je, ne hrabrost, služiti takvoj nepravednosti; to ne treba pripisati hrabrosti, nego samo zaludenosti. Ti, hrabri viteže, ti mužu rata, sada imaš borbu bez opasnosti, gdje pobjeda donosi slavu, a smrt dobitak. Ti, pametni trgovče, obrtniče u ovom svijetu - veliku ti tržnicu najavljujem; gledaj da ti ne izmakne. Uzmi znak križa i za sve što raskajana srca ispovjediš, odmah ćeš dobiti oprost. Roba je jeftina ako se kupi; a ako se pobožno za nju plati, ona je bez dvojbe vrijedna kraljevstva Božjega...

● **Molitva, formulirana nakon Izjave pape Pavla VI. i patrijarha Atenagore (1982):**

"Svemogući, vječni, pravedni i milosrdni Bože!

- ● ● *Kajemo se zbog uvredljivih riječi, ne-utemeljenih prigovora i kažnjivih gesta, koje su s obje strane označile i pratile žalosne događaje u našoj zajedničkoj islamsko-kršćanskoj povijesti.*
- ● ● *Kajemo se i brišemo iz sjećanja znakove i iskazivanja srdžbe i optužbe, koji su slijedili takve događaje.*

- ● ● *Nama je jasno da jedna ovakva gesta popravka i opraštanja nije dovoljna da bi se odstranile kako stare tako i nove razlike u mišljenju između muslimanskih i kršćanskih vjernika.*
- ● ● *Svemogući Bože, čišćenjem našega srca, kajanjem zbog dogođene nepravde i našom snažnom odlukom za zajedničko razumijevanje i poštovanje naše obostrane vjere, njezinih tradicija i njezinih molitava želimo težiti za tim da ovi nesporazumi budu nadvladani.*
- ● ● *O uzvišeni, svemogući i jedini Bože, nadamo se da će ti ova molitva, unatoč njezinoj nedostatnosti, ipak biti ugodna jer si ti uvijek spreman oprostiti ako smo mi spremni jedni drugima oprostiti.*
- ● ● *Molimo za sve ljude koji pokušavaju živjeti vjerno istini koju si nam povjerio u svetim knjigama, da bi naš islamsko-kršćanski dijalog dobio na dubini i uzajamnom upoznavanju i bratskog sudjelovanja u svakodnevnom životu."*

Zadaće:

1. Usporedi molitvu s križarskom propovijedi sv. Bernarda. Konstatiraj promjenu svijesti.
2. Nadodaj molitvi daljnje potrebe islamsko-kršćanskog dijaloga.

Treća primjena

Dajemo nekoliko primjera iz tekstova islamskih mistika (= *sufi*).

Yahia Ibn Muadh (+ 871), Perzijanac:

"O Bože, tebi je drago da te ljubim iako ti mene ne trebaš. Kako meni ne bi bilo drago da me ti ljubiš, kad ja tebe tako trebam?"

Abu Yazid (Bayazid) Bistami (+ 874), iz sjeverne Perzije:

"Vikao sam svojom dušom Bogu, ali mi je ona otkazala poslušnost i pravila mi poteškoće. Ostavio sam je i otišao Bogu."

Pitali su ga: "Kad čovjek dospije do Boga?"

Odgovorio je: "Jadniče, dospijeva li on uopće do Boga?"

Abu Abdallah Ibn Chafif (+ 982), iz Širasa:

"Kad čujete poziv "Ustajte na molitvu!" i ne nađete li me u prvom redu u džamiji, tada me tražite na groblju."

Abul-Hasan Charaḡani (+ 1033), Iranac:

"O Bože, ti si me stvorio za sebe, od majke sam rođen za tebe - nemoj me onda učiniti plijenom bilo kojega stvorenja!"

"O Bože, jedna će skupina ljudi na sudnjem danu uskrsnuti kao mučenici zato što su ubijeni u tvoje ime, a i ja ću uskrsnuti kao takav mučenik zato što sam ubijen mačem čežnje za tobom."

Ainul-Qudat Hamadani (1131), bačen u tamnicu u Bagdadu zbog hereze:

"O Bože, daj mi da uskrsnem slijep jer ti si za mene prevelik i uzvišen da bi te moje oči mogle gledati."

Pir Sultan Abdal (+ 1560), Turčin:

"Postajao sam potocima, koji su se raspršavali u rijeci,

Postajao sam ružama, koje su cvjetale u nevjeme,

Prahom sam postajao, u kojemu nije bilo iskara, O prijatelju, sagorio, sagorio sam od tvoje ljubavi!"

Dara Šikoh (+ 1659), sin mogula Šah Džahana, pogubljen od svoga brata zbog hereze:

"Što je lakša prtljaga putnikova,

to je on na putu bezbrižniji.

I ti si putnik u ovome svijetu -

shvati ovo i trijezno zaveži cipelu.

Što veći imetak, to teže brige;

Naborani te turban više tišti.

Izbaci iz glave sebeljublje koje imaš;

Kao lažna svijest ono je težak teret.

Budi slobodan cijeloga života na ovom putu,

Poslušaj ovaj savjet koji je Qadiri dao!"

- Althaus, H.,**
Christentum, Islam und Hinduismus vor den großen Weltproblemen (Altenberge, 1988).
- Andreas & Andreas,**
2000 Jahre Christentum. Kirche und Staat (Salzburg, 1983) 297s.
- Basetti-Sani, G.,**
- L'Islam e Francesco d'Assisi. La missione profetica per il dialogo (Firenca, 1975).
 - The Koran in the light of Christ (Chicago 1977).
- De Beer, F.,**
François, que disait-on de toi? (Pariz, 1977).
Franziskus und der Islam: Concilium 17 (1981) 696 -705.
- Borrmanns, M.,**
Wege zum christlich-islamischen Dialog (Frankfurt, 1985).
- Brunner-Traut, E. (izd.),**
Die fünf großen Weltreligionen: Hinduismus, Buddhismus, Islam, Judentum, Christentum (Freiburg, 1978).
- Bsteh, A. (izd.),**
Der Gott des Christentums und des Islams (Mödling/Wien, 1978).
- Busse, H.,**
Die theologischen Beziehungen des Islams zu Judentum und Christentum (Darmstadt, 1988).
- Clarke, P. B.,**
Atlas der Weltreligionen (Gütersloh, 1993).
- Cracknell, K.,**
Mission und Dialog. Für eine neue Beziehung zu Menschen anderen Glaubens (Frankfurt, 1990).
- Cragg, K.,**
- Alive to God (Oxford, 1970).
 - The House of Islam (Encino CA, 1975).
 - Islam from Within: Anthology of a Religion (Belmont CA, 1980).
 - Muhammed and the Christian (London/Maryknoll, 1984).
 - The Call of the Minaret (Maryknoll, 1985).
 - Jesus and the Muslim: an Exploration (Boston, 1985).
- Ende/Steinbach,**
Der Islam in der Gegenwart (München, 1989).
- Esposito, J.,**
Voices of Resurgent Islam (New York, 1983).
- Falaqui, A.,**
Theologie des Islam: Theologia Mundi 1981, Ökumenische Arbeitstagung, Missio (München) 81-92.
- Faßnacht, D.,**
Islam (Frankfurt 2, 1978).
- Fitzgerald, M./Khoury, A. Th./Wanzura, W.,**
Renaissance des Islams. Weg zur Begegnung oder zur Konfrontation? (Graz, 1980).
- Halm, H.,**
Die Schia (Darmstadt, 1988).
- Hoerberichts, J.,**
Francis and Islam (Quincy, Illinois, 1997).
- Islamisches Zentrum (izd.),**
Der Islam: Geschichte, Religion, Kultur (Ženeva, 1973).
- Kabbani, R.,**
Offener Brief an die Christenheit (Düsseldorf, 1991).
- Khoury, A. Th.,**
- Toleranz im Islam (Mainz, 1980).
 - Begegnung mit dem Islam. Eine Einführung (Freiburg, 1980).
 - Einführung in die Grundlagen des Islams (Graz, 1981).
 - Der Islam (Freiburg, 1988).
- Kirste, R./Schwarzenau, P./Tworuschka, U.,**
Gemeinsam vor Gott: Religionen im Gespräch (Hamburg, 1990).
- Küng, H./Ess, J. van,**
Christentum und Weltreligionen: Islam (München, 1990).
- Lanczkowski, G.,**
Weltreligionen: Börsenblatt 73 (1982) 1984s.
- Lehmann, L.,**
- Der Brief des hl. Franziskus an die Lenker der Völker. Aufbau und missionarische Anliegen: Laurentianum 25 (1984) 287-324.
 - Prinzipien franziskanischer Mission nach den frühen Quellen: Laurentianum 26 (1985) 3. sv.

- Manselli, R.,**
Franziskus: der solidarische Bruder (Zürich, 1984) 222-230.
- Mascarenhas, L.,**
Dialog ohne Netz: dem Muslim als Bruder begegnen: A. Camps/G. Hunold (izd.), Erschaffe mir ein neues Volk (Mettingen, 1982) 140-152.
- Matanic, A.,**
Del viaggio di S. Francesco in oriente: Studi e ricerche Francescane (Napulj, 1876) 245-258.
- Meyer, H.,**
Mein Partner ist Muslim. Bericht über eine Tagung in Münster: Erwachsenenbildung 31 (1985) 32s.
- Missionszentrale der Franziskaner (Izd.),**
iz niza: Berichte -Dokumente -Kommentare:
● sv. 20: Mit anderen Augen sehen (Bonn, 1983).
● sv. 21 : Das Leben teilen (Bonn, 1984).
- Nagel, T.,**
Der Koran (München, 1983).
- Papinsko vijeće za međureligijski dijalog**
Kongregation für die Evangelisierung der Völker: Dialog und Verkündigung. Überlegungen und Orientierungen zum interreligiösen Dialog und zur Verkündigung des Evangeliums Christi. Tajništvo Njemačke biskupske konferencije (izd.), (Bonn, 1991).
- Papinsko vijeće za nekršćane (izd.),**
Stav Crkve prema pripadnicima drugih religija. Misli i upute o dijalogu i misiji, br. 17 (Rim, 1984).
- Paret, R.,**
● Mohammed und der Koran (Stuttgart, 1980).
● Der Koran. Werkausgabe (Stuttgart, 1980).
- Randolph, D. E.,**
The Desire for Martyrdom - leitmotiv of St. Bonaventure: Franciscan Studies 32 (1972) 74-87.
- Riše, G.,**
"Gott ist Christus, der Sohn der Maria". Eine Studie zum Christusbild im Koran (Bonn, 1989).
- Roncaglia, W.,**
● St. Francis of Assisi and the Middle East. Franciscan Center of Oriental Studies (Kairo, 1957).
● Fonte Arabo-musulmano su S. Francesco in Oriente: Studi Francescani 55 (1958) 258s.
- Schedl, C.,**
Muhammad und Jesus. Die christologisch relevanten Texte des Korans (Freiburg, 1978).
- Schimmel, A. (prev.),**
Gärten der Erkenntnis. Texte aus der islamischen Mystik (Düsseldorf, 1982).
- Tajništvo Njemačke biskupske konferencije (izd.),**
Muslime in Deutschland. Arbeitshilfen 26 (Bonn, 1982).
- Stieglecker, H.,**
Die Glaubenslehren des Islam (Paderborn, 1962).
- Teissier, H.,**
Eglise en Islam. Méditation sur l'existence chrétienne en Algérie (Pariz, 1984).
- Tudtud, B. S.,**
Dialogue of life and Faith (Quezon City, 1988).
- Tworuschka, M.,**
Islam (Göttingen, 1982).
- Watt, W. M./Welch, A. T.,**
Der Islam I. Die Religionen der Menschheit 25/1 (Stuttgart, 1980).
- Svjetsko vijeće Crkava (izd.),**
Christen begegnen Muslimen: Veröffentlichung des Weltkirchenrates anlässlich des 10-jährigen Dialogs zwischen Christen und Muslimen (Ženeva, 1977).
- Weißer Väter,**
● Wer hinterm Elefanten läuft ... Porträt einer Missionsgesellschaft (Paderborn).
● Weiße Väter schreiben aus Afrika: IFI -Informationen für Informanten 55 (2/1983).
● Časopis "Erwachsenenbildung" 31 (1985) 3-35 sadrži sljedeće priloge: Muslime in Deutschland (3-6); Dialog zwischen Christen und Muslimen (7-10); Wie lebt ein Muslim in Deutschland? (11-13); Die Welt des Islam (14-16); Türkische Autoren der zweiten Generation (17-20) und Dokumentation zum Religionsunterricht.
- Wielandt, R.,**
"Fundamentalismus": "Lexikon der Islamischen Welt" (Köln, 1992).
- Zirker, H.,**
Christentum und Islam. Theologische Verwandtschaft und Konkurrenz (Düsseldorf, 1992).

Susret

Svaki susret s onima koji drugačije vjeruju i drugačije žive može izazvati strah i u nama i u drugima.

Svaki susret nosi sa sobom rizik promjene.

I zato što je to tako, ljudi su u ovim susretima jedni drugima nanijeli neizmjerne boli.

Povijest Crkve to dokazuje: u grozi križarskih ratova, u inkviziciji, u strahoti spaljivanja križeva i progonu Židova ljude se preziralo i otimalo njihova prava.

Ljude se mučilo i progonilo, spaljivalo i zlopatilo. Kršćani su dopuštali da se muškarce i žene, stare i mlade ubija u paklu holokausta.

Tako je oduvijek bilo: Tko se nije dao ranjavati, taj je ranjavao. Tko se nije htio dovesti u pitanje, taj je druge dovodio u pitanje.

Na križu se uništavaju slike neranjivoga Boga.

Isus Krist se dao raniti sve do smrti na križu.

Slijedeći njega, učimo se odricati onoga što je vrijedno moćnicima i gospodarima.

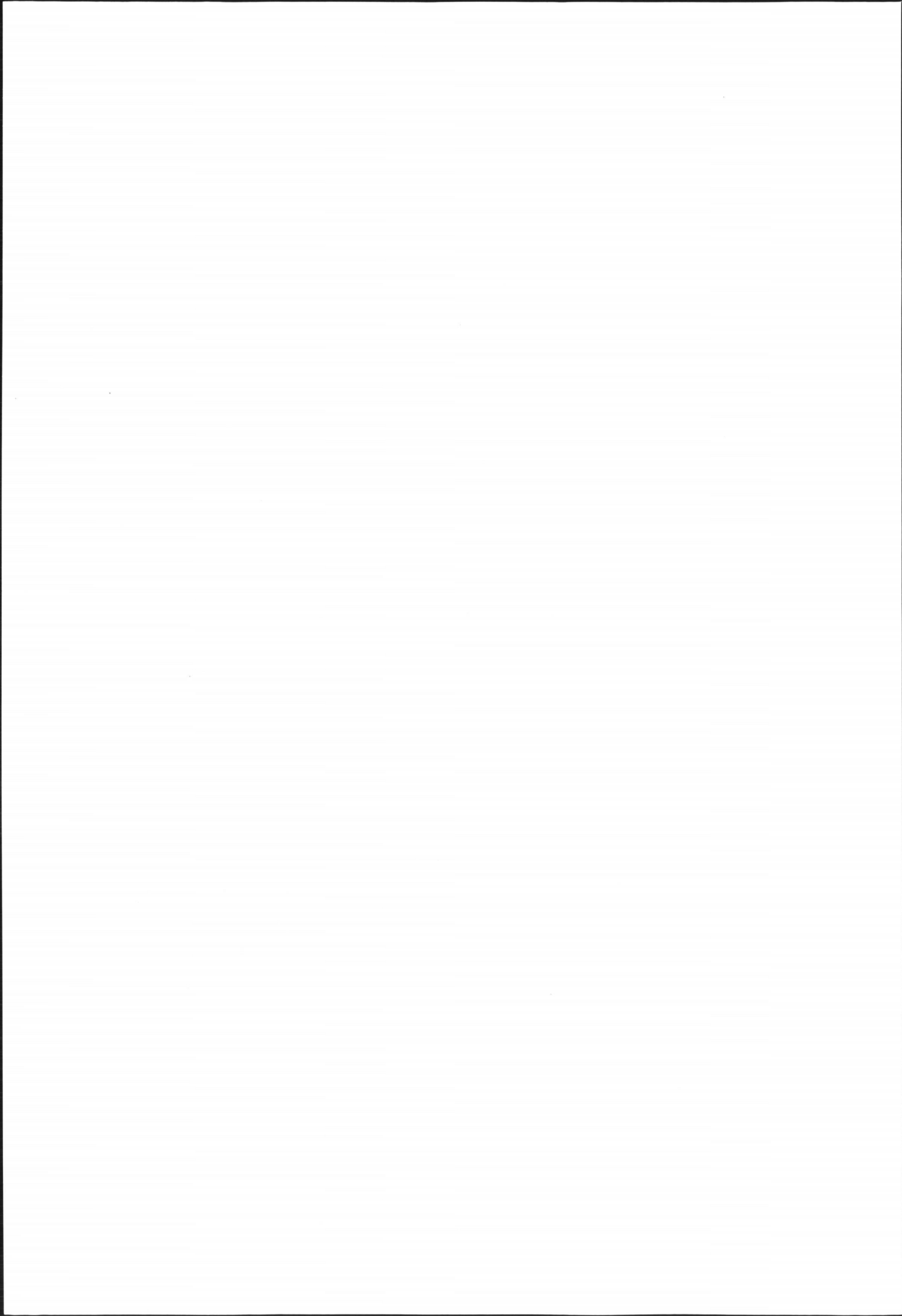
Kad stupimo za stol Raspetoga, on nas znakovima kruha i vina podsjeća na svoju ranjivost.

Poziva nas da od njegova stola odlazimo kao ljudi koji će se radije dati raniti nego druge ranjavati.

Iz: *Franziskaner Mission*, 4/98.

Rad s Osnovnim tečajem o franjevačkoj misionarskoj karizmi

- Lekcije
- Dokumenti Crkve i Reda
- Franjevački izvorni spisi

“Osnovni tečaj o franjevačkoj misionarskoj karizmi” (CCFMC) je otpočetak koncipiran i obrađen međufranjevački, internacionalno i interkulturalno. On obuhvaća 25 lekcija u formatu A4 s prosječno 30 stranica. Na početku je uvod u strukturu i metodu učenja tečaja.

Dokumenti Crkve

- Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve “Ad Gentes”
- Izjava o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama “Nostra aetate”
- Apostolsko pismo “Evangelii nuntiandi”
- Držanje Crkve prema pripadnicima drugih religija
- Enciklika “Redemptoris Missio”
- Enciklika “Redemptor Hominis”
- Dijalog i naviještanje
- Za budućnost u solidarnosti i pravednosti
- Papinsko vijeće “Cor unum”

Dokumenti Reda

- Medellín, 1971: Generalni kapitul OFM
- Madrid, 1973. Pozvanje našega Reda danas
- Mattli, 1978. Treće plenarno vijeće OFM Cap
- Mattli, 1982. Međufranjevačka poruka
- Asiz, 1982. Konferencija o islamu
- Gubbio, 1982. Izjava o ekološkoj situaciji
- Bahia, 1983. Vijeće Reda OFM
- Pravilo Trećeg reda

Franjevački izvorni spisi

- Spisi svetog Franje Asiškog
- Spisi svete Klare
- Život i čudesa svetog Franje Asiškog (Toma Čelanski)
- Legenda trojice drugova
- Legenda Perusina
- Franjo, anđeo sa šest pečata (prema svetom Bonaventuri)

Struktura tečaja

A. Franjevačka obitelj – nositeljica posebne misije

1. Kršćanstvo kao religija utjelovljenja
2. Franjevačka obitelj
3. Međufranjevačka suradnja danas
4. Formacija i daljnja formacija

B. Temelji franjevačke misionarske karizme

5. Biblijsko-proročka podloga franjevačke misije
6. Izvor misije u tajni Trojstva
7. Franjevačka misija prema ranim izvorima
8. Vjernost i izdaja: povijest franjevačke misije
9. Franjevačka misija prema suvremenim izvorima

C. Religiozno-mistična dimenzija franjevačke misionarske karizme

10. Jedinstvo kontemplacije i misije
11. Odluka za Krista i univerzalna širina
12. Univerzalno bratstvo/sestrinstvo: pomirenje s Bogom, čovjekom i prirodom
13. Franjevačko poslanje i naviještanje Riječi
14. Sestre i braća u sekulariziranom svijetu
15. Dijalog s drugim religijama – franjevački put
16. Susret s muslimanima
17. Interkulturacija kao franjevačka zadaća
18. Franjevački san jedne ameroindijanske Crkve

D. Socijalno-politička dimenzija franjevačke misionarske karizme

19. Franjo Aisiški i opredjeljenje za siromašne
20. Teologija oslobođenja iz franjevačke perspektive
21. Proročka kritika društvenih sustava iz franjevačke perspektive:
Prvi dio: kapitalizam
Drugi dio: marksizam
22. *Kao muško i žensko stvori ih...*
Franjevački izazov
23. Franjevački mirotvorni rad
24. Naš odnos prema znanosti i tehnici

Sažetak

25. Stalna zadaća franjevaca u Crkvi